

Makitibi ki Pol ndangi adi Rom je

Ta ki do makitibi ti ki Pol ndangi adi Rom je

Bal ngay al go koy Jəju ti, ki kje lo koy ti, dije əli təkɪ Jipi je madi ki təli njé kun go Kirisi, tə Akilasi je ki Pirisil je kin, iləi ngirə kilə mbe Poy Ta ki Maji Rom ti. Rom ə e 6e bo ki e do made je ti dokagilo kobe ti la dije ki Rom ti. E be ə, lo ki Pol isi ilə mbe Poy Ta ki Maji Siri ti, ki Girəsi ti, njé kaw-naa je indəi ngirəde Rom ti ngata. NGA ningə, təkɪ Luwə əl-n Pol kadi aw biti ki dəbəy dənangi ti, Pol un ndune kadi n-aw Rom ti par al, nə kadi n-aw biti Esipay ti. Ningə Pol aw mba ləne kin ə se aw al wa ka dəw gər. Nə kadi ində-n do mba ka kin dana, ndangi makitibi kin adi njé kaw-naa je madi ki isi kaw-naa me kəy ti la Akilasi əi ki Pirisil (1.7; 16.3-5).

Me makitibi ti ki Pol ndangi kin, ingə rəbi əl-n njé kaw-naa je ki Rom ti ay njay adi-de gəri kee nje kaw kilə ki rə dije ti ki əi Jipi je al. Ningə ta ki Pol əl-de ə nə: «Poy Ta ki Maji kin e tɔgi la Luwə ki kadi aji dəw ki adi mene Jəju Kirisi. Kaji ki ilə ngirəne do Jipi je ti kəte, taa re tɛɛ-n do dije ti ki əi Jipi je al» (1.16) kin, kaw do ta je pəti ki Pol əl dije ki dangi dangi naa ti.

Ta ki do kulə noji ti ki kadi to dan Jipi je ti ki dije ki əi Jipi je al ə e ta ki bo ngay ki rə dije ti ki dəsəy ki njé kun go Kirisi. Ningə ta kin j-ingə me makitibi je ti ki rangi ki Pol ndangi tɔ, tə makitibi ki ndangi adi Galati je be kin. Pol ɔr go rəbi ki Luwə aji-n dəw ki ra ra ki tae tɥ ə un mene ade, adi ay njay tɔ (1.18; 8.39).

Go ti, Pol ilə jine də mbati ti ki dam Isirayəl je madi mbati Kirisi ngon kagi lo ki ndəy be. Əl təkı mbati Kirisi ləde kin a asi kadi ilə kagi nō ndigi ra ti lə Luwə al (9-11). Nıngə ki basıne kin, maji lə Luwə ki təji ki rə dije ti ki əi Jipi je al kin, to kadi dije gəri təkı Luwə bar dəw ki ra kadi isi ki dəne taa kisi ki ta dangi mbata ti lie (12.1-15.13).

Pol təl ta makitibi ləne ki ta kaw mba lie ki bəy ti dənangi ti ki Rom nım ki ta kuwə ji-naa nım (15.14-16.27).

Dəw ki ilə rəne tidə makitibi kin maji, a oo ndigi ra lə Luwə ki mba kaji gin dije pəti ki dənangi ti kin kadi e ne ki əti bəy ngay. Nıngə a aw səde kadi əi ka awi nō Luwə ti ki ngəme ki rəjeti, ki səbi kadi j-aw-n nō Luwə ti.

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol ki bəə kilə lə Jəju Kirisi ə m-ndangi ta kin m-adi səsi. Mi ki Luwə bar-m tə nje kaw kilə, ində-m ta dangi mba kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji lie. ² Poy Ta ki Maji ki Luwə ində ta njé kəl ta ki tae ti kəte, adi əli tae me makitibi ti lie ki ay njay☆. ³ E Poy Ta ki Maji ki oji də NGone ki oji-e gin ka ti lə ngar Dabidi☆. ⁴ Adi e Bəbe ləje, Jəju Kirisi, ki Luwə un dəe taa tə NGonne, ki təgi lə NDil Luwə, loki ii-n taa dan njé koy je ti. ⁵ E ki takul Jəju Kirisi ə, Luwə ra-n səm maji adi m-təl-n nje kaw kilə lie mba kadi dije pəti ki dənangi ti ne, adi-e-n mede, təli rəde go ta ti lie kadi təe bə-n. ⁶ Səi ka səi mbə dije ti kin tə. Səi dije ki Luwə bar səsi kadi səi dije lə Jəju Kirisi.

☆ **1:2** Ejay 52.7; 61.1 ☆ **1:3** Mt 1.1

⁷ Səi pəti ki isi Rom ti, ki Luwə ndigi səsi ə ɓar səsi tə dije ləne, kadi me-maji ki kisi-maje lə Luwə ki Bawje əi ki Babe ləje Jəju Kirisi e səsi naa ti.

Pol ndigi ngay kadi n-aw n-oo njé kadi-me je ki Rom ti

⁸ Ne ki dɔsay, m-ra oyo Luwə ləm me tə Jəju Kirisi ti ki mbata ti ləsi pəti. Tado dije əli ta ki dɔ kadi-me ti ləsi ki dɔ duniya ba pəti. ⁹ Luwə ki m-isi m-ra kilə ɓəə lie ki me ki kare, ki go rəbi kilə mbe Poy Ta ki Maji lə NGone, asi kadi a ma naji ləm. E gər maji təki m-isi m-əl ta ləsi ki dɔkagilo je pəti. ¹⁰ Ningə m-isi m-dəje ki ndɔ je pəti, kadi re e ndigi lie ə, kadi adi-m ta rəbi adi m-aw-n rəsi ti. ¹¹ M-ndigi ngay kadi m-aw m-o səsi, m-adi səsi kadi-kare lə NDil Luwə ki kadi ra səsi adi ingai me kadi-me ti ləsi. ¹² Taa, kisije naa ti, a ra kadi kadi-me ki kare ki j-awi, j-a j-iləi dingəm me naa ti yo ki ne. ¹³ NGakom je ki dəne ki ki dingəm, m-ndigi kadi igəri təki, m-sangi rəbi ngay kadi m-aw rəsi ti, nə biti ɓone ka m-ingə rəbi al. M-ndigi kadi m-aw, adi m-ingə kandi kilə rəsi ti təki m-ingə-n rɔ ndəgi dije ti ki dɔnangi ti ne kin be tɔ*. ¹⁴ Sɔbi kadi m-ində kəmm go dije ti pəti, njé kəm tɛɛ je ki njé kəm tɛɛ al je, njé ne gər je ki njé ne gər al je. ¹⁵ E mbata kin ə, m-ndigi ngay kadi m-aw m-ilə səsi mbe Poy Ta ki Maji, səi ki isi Rom ti tə. ¹⁶ Tado mi Pol, rəm sɔl-m al kadi m-ilə mbe Poy Ta ki Maji. Poy ta ki Maji kin e tɔgi lə Luwə ki kadi aji dəw ki adi mene Jəju Kirisi. Kaji ki ilə ngirəne dɔ *Jipi je ti kəte, taa re tɛɛ-n dɔ dije ti ki əi Jipi je al. ¹⁷ Ki rɔjeti, Poy Ta ki Maji tɔji rəbi ki Luwə tidə-n dije ki adi-e mede dije ti ləne. E ki go rəbi kadi-me təki

✧ 1:13 Knjk 19.21

makitībī lə Luwə əl-n ə nə: «Dəw ki Luwə tide dəw ti ləne ki go rəbī kadi-me lie, a isī ki dōne taa[☆].»

Majal lə dije ki əī Jipī je al

¹⁸ Luwə isī dōrə ti taa nu, tōjī wongī ləne dō dije ti ki njé ra majal, njé ra nē ki go rəbe ti al. Kilə rade je ki majal utī dō nē ki rōjeti. ¹⁹ Kilə ra Luwə to ki taga wangī kadi dəw gər. Luwə wa tōjī dije kilə rane ki taga. ²⁰ Təkī rōjeti, lo kilə ngirə kində nē je ti nu, nē je ki to rō Luwə ti, ki dəw oo-de ki kəmne al, ki tōge ki bit̄ī ki nō ti, ki kee Luwə, nē je kin̄ toī ki taga me kilə rae ti kadi dəw gər ki nē gər ki aw-n dōne ti. Adi nē ki kadi me Luwə a səl-n dō dəw ti goto. ²¹ Dije gərī Luwə maji, nə mbatī kadī əsī kure nim, mbatī təl̄ ki oyo kade nim, tək̄ī sōbī kadī raii. Tagade ur-de wale yo, nē gər ləde goto, adī iləī rōde me lo kī ndul ti. ²² OOī rōde tə njé gosī je, nə təlī mbə je. ²³ Kadī əsī məkəs̄ide nanḡī nō Luwə tī kī nje koy al̄ ningə, əsī məkəs̄ide nanḡī nō nē je tī kī dije rai-de tə bana kəm dije tī kī ndō mad̄ī ə a gotoi, təlī-de yəl̄ je ti, təlī-de da je tī kī njade e sə, kī njé kī nje kagī nanḡi.

²⁴ E mbatā kin̄ ə, Luwə iyə̄-n-de me nē ra je tī kī majal̄ kī medē ndigī, adī iləī rōsəl̄ dō rōde tī əī je wa. ²⁵ Unī nē kī rōjetī lə Luwə mbəlī nē kī ngom. Ningə əsī dōde nanḡī nō nē je tī kī Luwə̄ ində-de kin̄ yo, ə iyə̄ī Luwə̄ kī njē kində nē je, kī kəsī-gon e lie bit̄ī kī nō tī kin̄. *Amen.

²⁶ E mbatā kin̄ ə, Luwə iyə̄-n-de me ngur darō tī kī to rōsəl̄. Nede je, iyə̄ī ta sanḡī-naa lə dāne kī d̄ingəm̄ kī go rəbe ti, ə təlī naȳī-naa ta sanḡī-naa tī kī go rəbe

☆ **1:17** Abakuki 2.4

ti al. ²⁷ Dingəm je ka iyəi taa sangi nede je, ə nayi-naa ta sangi-naa ti dande əi je wa. Rai ne ki kəbi ki naa, adi ingəi ne kigə go kilə rade ki ur səde wale.

²⁸ Lokı mbati kadi n-gəri rəbi lə Luwə, Luwə iyə-de adi uni rəbi ki go ne gər ti ləde ki rugi, ki asi kadi ər-de ta rəbi al. Lo kin ti, isi ta ne ra ti ki kadi dəw ra al. ²⁹ Ne ra ki dana al rosi mede, əi njé ra majal je, əi njé ra kəm-nda ne lə dije, əi njé me ndul je, jangi rosi mede, əi njé təl dije, əi njé kəl, njé kədi dije, ne rade e ki go rəbe ti al, əi njé tətı ta də dije ti, ³⁰ əi je wa isi əli ta ki majal də-naa ti, əi njé bə je lə Luwə, njé ta ki to, njé kun dəde taa, njé kəji rəde, mər ta ləde pəti e də majal ti ki ra, əi njé tə rə njé koji-de je, ³¹ ne gər ləde goto, əi dije ki ooi to mındide al, əi dije ki usi-de də dəw ti al, taa ooi kəm-to-ndoo lə dəw al tə. ³² Gəri ta ki gangi lə Luwə maji, kadi dije ki njé ra ne ki be kin, əi dije ki asi ta koy, nə toi ta ra ti par par. Ningə e əi je wa par ə rai al, nə dije ki rangi ki isi rai ka, ndigi səde də ti tə.

2

Ta ki gangi lə Luwə

¹ I ki isi gangi ta də madi je ti, re ij-n nə nə ka, dəw a iyə go kə adi al, tadə isi gangi ta də dije ti ki njé ra ne je ki majal, nə kilə rai to tə kilə rade be tə. Adi ta ki isi gangi kin, isi gangi ta də rəi ti j wa. ² Ji gər maji, kadi Luwə isi gangi ta, ki go rəbi ki dana, də dije ti ki njé ra ne je ki majal ki be kin. ³ NGa j ki isi gangi ta də dije ti ki njé ra ne je ki majal, ningə isi ra ne je ki isi rai ka kin tə kin, kadi o ə nə, j a goto me ta ki gangi ti lə Luwə, al. ⁴ J, isi kidi ra maji lə Luwə ki əti bəl, ki kore me lie, ki kisi də ti lie, ki kanji kadi igər təki, ra

maji lie kin isi ɔsi kadi iyə rəbi ne rai je ki majal kɔ. ⁵ Isi ta ra me nga ti, imbatɪ kiyə rəbi ne ra ki majal kɔ. Lo kin ti, isi kaw wongi ki pangilae al dɔi ti, isi nginə-n ndɔ ki, Luwə ki nje gangi ta ki dana, a re-n kadi ɔji-n wongi ləne dɔ dije ti ki njé ra ne ki majal. ⁶ Luwə ki nje kigə dəw ki ra kirə kilə rae☆. ⁷ Dije ki uwəi tɔgide ba me ne ra ti ki maji, isi sangii tɔba, ki kɔsi-gon, ki isi sangi kadi n-oyi al, Luwə a adi-de kisi ki dɔ taa ki biti ki nɔ ti. ⁸ Nə njé ki njé kur wale, njé tɔ rɔ ta ki rɔjeti, ə təlɪ rɔde go ne ra ti ki dana al, Luwə a mbati-de, a adi wongi lie ki bo osi dɔde ti. ⁹ A adi me-kɔ ki bəl a ra dije pəti ki njé ra majal. A ilə ngire dɔ *Jipi je ti bəy taa re-n dɔ dije ti ki əi Jipi je al ti. ¹⁰ Ningə dije ki njé ra maji, Luwə a adi-de tɔba, ki kɔsi-gon, ki kisi-maje. A ilə ngire dɔ Jipi je ti bəy taa re-n dɔ dije ti ki əi Jipi je al. ¹¹ Tado kər kəm naa goto rɔ Luwə ti. ¹² Dije ki əi Jipi je al ki rai majal ki kanji gər ndu-kun lə *Moji, a tuji ki go lo gər-e ti al wa kin tɔ, nə Jipi je ki gəri ndu-kun lə Moji bəti ə rai majal, ndu-kun a gangi ta dɔde ti tɔ. ¹³ Ningə, e njé ki isi ooi ndu-kun mbide ti be par ba Luwə isi ɔr ta dɔde al, nə əi njé ki isi ooi, ə təlɪ rɔde go ti ə, Luwə isi ɔr ta dɔde ti. ¹⁴ Dije ki əi Jipi je al, ki gəri ndu-kun lə Moji al, nə isi rai ne ki ndu-kun dəji, ki kanji gər kin, əi je wa əi ndu-kun ki nje gangi ta dɔ rɔde ti. ¹⁵ Me lo ti kin, tɔji kadi, ne ki ndu-kun dəji kadi dəw ra kin, e ki ndangi ngamede ti. Ningə, mede ki isi uwə-de ki ta ka ma naji dɔ ta ti kin, taa gangi ki isi gangi ta dɔ rɔde ti je, isi ɔr ta dɔ rɔde ti je kin ka ma naje tɔ. ¹⁶ Ningə təkɪ mbɛ Poy Ta ki Maji ki m-isi m-ilə, əl-n, e kin ə e ne ki a ra ne ndɔ ti ki Luwə a un Jəju Kirisi

☆ 2:6 5: Soponi 1.14-18; 2.2-3

kadi a gangi-n ta dɔ ne je ti pɛti ki dije ɔyɔi mede ti.

Jipi je ki ndu-kun la Moji

¹⁷ Ningə ɔ̃ ki isi ɔar rɔi Jipi, ki a dɔ ndu-kun ti nga, rɔi isi nəl-i dɔ Luwə ti ləi; ¹⁸ ki igər ne ki e ndigi lie maji, ndu-kun ndoi ne kadɔ ikɔti ne ki maji dan ki majal ti. ¹⁹ ɔ̃ rɔi maji ngay kadɔ asi kər njé kəm tɔ je ta rəbi, o rɔi kadɔ ɔ̃ kunji lə dije ki ai lo ki ndul ti, ²⁰ ɔ̃ nje ndo ne njé ne gər al je, nje ndo ne ngan je ki du. ɔ̃ isi ra ne je kin be, mbata o kadɔ me ndu-kun ti, ingə ne gər, ki ta ki rɔjeti ngata. ²¹ ɔ̃ isi indo ne dije, nə asi kadɔ indo rɔi ɔ̃ wa al, isi ilə mbe kadɔ dije ɔogi al, ə ɔ̃ wa isi ɔogi. ²² Isi əl dije kadɔ sangi-naa kaya ti al, nə ɔ̃ wa isi sangi dāne je ki lo kaya ti, isi əl ta lə yo je ki ra majal, ə isi ikə ne me kəy ti ləde. ²³ Isi ira rənəl dɔ ndu-kun ti, nə isi al dāe, adi imbatɔ kəsi-gon Luwə. ²⁴ Lo kin ti, təkɔ ndangi me makitibi ti lə Luwə, dije ki əi *Jipi je al isi əli ta ki mal dɔ Luwə ti mbata kilə rasi səi ki səi Jipi je✧.

²⁵ Ningə kadɔ igəri maji təkɔ kijə mɔti e ne ki ndae to, loki dəw isi təl rəne go ndu-kun ti, nə loki itəl rɔi go ndu-kun ti al ə, səi ki dəw ki ijə mətine al, asi-naa. ²⁶ Kin ə dəw ki ijə mətine al, təl rəne go ndu-kun ti ə, Luwə a oo-e tə dəw ki ijə mətine. ²⁷ Dəwe ki ijə mətine ki go darɔ ti al, nə təl rəne go ndu-kun ti kin, a gangi ta dɔi ti. A gangi ta dɔi ti, ɔ̃ ki aw ki ndu-kun ki ndangi me ji ti, taa ijə mɔti tɔ, nə itəl rɔi go ndu-kun ti al kin. ²⁸ Təkɔ rɔjeti, ke Jipi, e ba gidɔ ti taga ne al, taa kijə mɔti e me ndaji ki rɔ ti kin al tɔ, ²⁹ nə ke Jipi ki rɔjeti e me ti kəy. Ningə kijə mɔti, e kijə mɔti ki ngame ti. E kijə mɔti ki ɔ̃ rɔ NDil Luwə ti, ɔ̃ me

✧ 2:24 Ejay 52.5

ndu-kun ti ki ndangi al. Dəw ki ki ijə mətine, e dəw ki ingə təji ki rə Luwə ti bi rə dije ti al.

3

Dəw ki dana goto

¹ Ke Jipi, maje to ti, kijə məti, ndae to ti. ² Maje e ngay me ne je ti pəti, tadə, e *Jipi je ə Luwə ilə ta ləne jide ti kəte. ³ Ə re ki madi je ai də njade ti al ə, ka də nja ti al ləde a ra kadi Luwə yəti ndune al. ⁴ Luwə a yəti ndune al jagi! Ningə səbi kadi Luwə e nje kəl ta ki rəjeti, ə dije pəti əi njé kəl ta ki ngom, təkə ndangi me makitibi ti əi nə:

«Səbi kadi dije gəri ka dana ləi me ta kəli ti,
A re awi kadi gangi ta dəi ti ə,
Kadi ta uwəi al, kadi iteə me ti*»

⁵ Kin ə re majal ki j-isi ra, təji kadi Luwə e dəw ki dana ə, dəw oo ta ki kadi j-əl al. Kin ə re Luwə ingə təba me majal raje ti, ə a noo ra səje wongi ə, e dəw ki rəjeti al. M-əl ta kin be ki go koe ti lə dəw. ⁶ Ningə kadi igəri təkə, Luwə e dəw ki dana al, al jagi. Kin ə Luwə e dəw ki dana al ə, a asi kadi gangi ta də duniya ti al. ⁷ Ningə kin ə, kadi me ta ngom ti ki isi teə tam ti, ta ki rəjeti lə Luwə teə ki taga, kadi Luwə ingə-n təba ə, gine e ri ə kadi dəw a gangi ta dəm ti tə nje ra majal bəy ə? ⁸ J-a j-əl ki kəte par j-ə nə: «Ji rai majal j-adi ne ki maji teə me ti.» Təkə dije madi indəi ta dəm ti əi nə: mi ə m-ə nə ji ra majal kadi ne ki maji teə me ti ka kin be. Dijee ki əli ta kin asi ta kadi dəw gangi ta koy dəde ti.

⁹ Ningə e ne ki kadi dəw əl-n ə nə: je ki je Jipi je, j-itə ndəgi dije al. J-itə-de al, ningə j-əl ta də ti ngata

☆ 3:4 Pa je 51.6

j-ə nə: Jipi je ki dije ki əi Jipi je al, pəti, əi gin təgi ti lə majal. ¹⁰ Təki makitibi lə Luwə əl-n ə nə:

«Dəw kare be ki kadi e dəw ki dana goto.

¹¹ Dəw kare be ki kadi gər ne goto,

Dəw kare be ki kadi sangi Luwə goto.

¹² Pəti iyəi rəbi ki maji, ndəmi rəbi.

Dəw kare ki nje ra maji goto✧.

¹³ Rəbi mindide to tə 6e nin ki tae to tagira be,

NDonde e ndon kəl ta ki ngom,

NDA tade rosi ki kəngi li✧,

¹⁴ İsi mani dije man ki to kəl tae al,

Tade ati kanana də dije ti✧.

¹⁵ NJade e nja kay law ki lo təl ne ti,

¹⁶ Lo ki dəi ti 6a, də njade e ne ki tuji ki me-ko.

¹⁷ Əi dije ki gəri rəbi lapıya al✧.

¹⁸ Bəl Luwə ki ndəy goto mede ti✧.»

¹⁹ Ji gər kadi ne je pəti ki ndu-kun əl, əl dije ki əi gin ndu-kun ti, mba kadi ta dəw madi tēə əl ta də rəe ti al, ə kadi dije pəti gəri go majal je ləde nq Luwə ti.

²⁰ E mbata kin ə, dəw ki Luwə a tide dəw ti ləne ki go rəbi təl rə go ndu-kun ti goto✧. MBata ndu-kun to mba kadi əji dije adi gəri ne ki bari-e majal.

Luwə tidə dije, dije ti ləne ki go rəbi ka də nja ti lə Jəju Kirisi

²¹ Ki ngəsine kin, Luwə təji-je go rəbi ki tidə-n dije, dije ti ləne✧ ki kanji ndu-kun. Ningə e, ndu-kun lə Moji ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti mai naje. ²² Luwə tidə dije, dije ti ləne ki go rəbi ka də nja ti lə Jəju Kirisi. Ta rəbi kin to mbata ti lə dije pəti ki adi mede

✧ **3:12** 10-12: Pa je 14.1-3; 53.2-4 ✧ **3:13** Pa je 5.10 ✧ **3:14** Pa je 10.7 ✧ **3:17** 15-17: Ejay 59.7-8 ✧ **3:18** Pa je 36.2 ✧ **3:20** Pa je 143.2 ✧ **3:21** 1.17

Jəju Kirisi, tado dije pəti asi-naa. ²³ Dije pəti əi njé ra majal je, adi toba lə Luwə nal-de. ²⁴ Nə Luwə tidə-de dije ti ləne kare, ki kanji kadi ugəi ne madi. E ki go me-maji ti lie, me tə Jəju Kirisi ti ki taa-de gin təgi ti lə majal ilə-de taa. ²⁵ E Jəju Kirisi ə, Luwə un-e tə ne kigə də majal, me məse ti ki ay, ki go rəbi ka də nja ti lie. Luwə ra be mba kadi təji-n ne ra ki dana ləne, mbata majal je ki dije rai-de kəte, tidə goe al, ²⁶ dəkagilo kisi də ti lie. Luwə təji ne ra ki dana ləne dəkagilo ti ki ɓone, mba kadi e-n nje ka dana, taa kadi tidə-n dije ki indəi mede də me-maji ti lə Kirisi, dije ti ləne tə. ²⁷ Ne kare ki kadi dəw ində-n gune goto, mbata ne ki Luwə a də ti, e təl rə go ndu-kun ti al, nə e kadi-me Jəju Kirisi. ²⁸ Ji gər maji kadi Luwə tidə dəw, dəw ti ləne ki go rəbi kadi-me Jəju Kirisi, ɓi e ki go rəbi təl rə go ndu-kun ti al. ²⁹ Luwə e Luwə lə *Jipi je par al. Ki rəjeti, e Luwə ləde par al, nə e Luwə lə ndəgi dije pəti tə. ³⁰ MBata Luwə e kare ba. E ə tidə Jipi je dije ti ləne ki go rəbi kadi-me Jəju Kirisi nim, a tidə ndəgi dije, dije ti ləne ki go rəbi kadi-me Jəju Kirisi nim tə. ³¹ Loki j-adi meje Kirisi kin, təji kadi nda ndu-kun goto al. Lo kin ti, ji təji kadi ndae e ngay tə ke yo.

4

Luwə tidə Abirakam dəw ti ləne

¹ Kadi j-əl ta lə kaje *Abirakam ɓa, ne madi ki ingə ki go təge ti e wa goto. ² Kin ə Luwə tidə Abirakam dəw ti ləne ki takul kilə rae je ə, asi kadi Abirakam a ində-n gune wa, nə a ində gune nɔ Luwə ti al. ³ Tado, ta ki makitibi lə Luwə əl ə to kin: makitibi lə Luwə əl ə nə: «Abirakam adi mene Luwə, ə Luwə

tidə dəw ti ləne☆.» ⁴ Ningə n̄ kare, dəw ki ra kilə ingə-n n̄ kigə go ji, n̄ ki ingə kin, ingə kare al, nə e n̄ ki ingə to kilə ti ki ra. ⁵ Kin ə dəw ra kilə madi al, nə adi mene kadi Luwə e nje tidə dəw ki nje ra majal dəw ti ləne ə, Luwə a tidə dəw ti ləne, ki go kadi-me Luwə ti. ⁶ E be ə, *Dabidi un-n ndune ki taa əl-n ta lə maji ki j̄ rə Luwə ti re ki də dəw ti. Adi e dəw ki Luwə tidə dəw ti ləne ki kanji go kilə rae je.

⁷ Dabidi ə n̄: «Dije ki Luwə iyə n̄ rade je ki go ti al kə,

Luwə b̄r majal je ləde kə, əi njé maji-kur je.

⁸ Dəw ki Luwə tidə majal lie dəe ti al e nje maji-kur☆.»

⁹ Maji kin e mbata lə njé kijə m̄ti par al, nə e mbata lə njé kijə m̄ti al je tə. Tado j-əl j-ə n̄: Luwə tidə Abirakam dəw ti ləne ki takul kadi-me lie. ¹⁰ Ə se n̄ kin ra n̄ dəkagilo ti ki ra wa? Se e kəte n̄ kijə m̄ti Abirakam ti ə se e go ti wa? N̄ kin ra n̄ kəte n̄ ti, bi e go ti gogi al. ¹¹⁻¹² Ningə kijə m̄ti re go ti gogi tə ndaji, ki kadi t̄ji t̄ki Luwə tidə Abirakam dəw ti ləne, ki takul kadi-me ki adi mene, dəkagilo ti ki ijə-n m̄tine al b̄y. Lo kin ti, dije ki ijəi m̄tide al ka Luwə tidə-de dije ti ləne nim, dije ki ijəi m̄tide ka tidə-de dije ti ləne nim tə. Ningə Abirakam təl baw dije p̄ti ki ijəi m̄tide al, ki adi mede, taa təl baw dije ki ijəi m̄tide tə. Adi əi njé je ki uwəi kul kijə m̄ti par al, nə uni də nja bawje Abirakam ki un, ə adi mene Luwə kəte n̄ kijə m̄tine ti kin☆.

Luwə un mindine mbata ti lə dije p̄ti ki adi-e mede

¹³ Luwə un mindine adi *Abirakam ki dije ki gin koji ti lie t̄ki d̄nangi e n̄ nduwə ləde. Ningə e ki

☆ 4:3 Kilə ngirə n̄ je 15.6

☆ 4:8 Pa je 32.1-2

☆ 4:11-12 Kilə

ngirə n̄ je 17.9-14

mbata təl 6a Abirakam təl rəne go ndu-kun ti al, nə e ki mbata tidə ki Luwə tide dəw ti ləne ki go rəbi kadi-me Luwə✧. ¹⁴ Kin ə re ne nduwə kin e mbata ti lə dije ki njé təl rəde go ndu-kun ti par ningə, nda kadi-me goto, taa kun mindi lə Luwə ka təl ne ki kəme goto tə. ¹⁵ Tadə ndu-kun ə e nje re ki wongi lə Luwə. MBata lo ki ndu-kun goto ti, kal də ndu-kun ka goto ti tə.

¹⁶ Lo kin ti, ne maji ki Luwə un mindine kadi n-a n-adi dəw kin, dəw a ingə ki go rəbi kadi-me Luwə. Be mba kadi e ne kadi-kare ki Luwə adi, ki ndae to ti mbata lə dije pəti ki adi mede tə Abirakam be, 6i mbata ti lə dije ki njé təl rəde go ndu-kun ti par al. Abirakam ki e bawje je dije pəti. ¹⁷ Makitibi lə Luwə əl ta də Abirakam ti ə nə: «M-ra-i tə baw dije ngay ki dənangi ti ne✧.» Abirakam e bawje ta kəm Luwə ti ki ade mene. Luwə ki nje kadi njé koy je ii lo koy ti, ki nje kadi ne je ki kəte gotoi, toi. ¹⁸ Abirakam adi mene Luwə, adi təl baw dije ngay ki dənangi ti ne təki makitibi lə Luwə əl-n ə nə: «Gin dije ləi a bayi-naa tə mee je ki dərə ti be✧.» Lo kin ti, ne ki kadi dəw ində mene də ti goto, nə Abirakam aw ki kində me də ti. ¹⁹ Abirakam aw ki 6al ki asi 6asi ki 6u kare, ningə gər kadi n-təgi, təgine goto, taa nene Sara ka e kuji tə, nə gə lo kin al, adi mene kadi kun mindi lə Luwə ki un kin a ra ne✧. ²⁰ Abirakam ilə kadi-me ləne kə al, taa mee təsi də kun mindi ti lə Luwə al tə. Ingə təgi tə kingə me kadi-me ti ləne, ilə-n təji də Luwə ti. ²¹ Ningə gər dəne ti maji ngay kadi ne ki Luwə un mindi kadi n-ra kin, aw ki təgi

✧ **4:13** Kilə ngirə ne je 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18 ✧ **4:17** Kilə ngirə ne je 17.5 ✧ **4:18** Kilə ngirə ne je 15.5 ✧ **4:19** Kilə ngirə ne je 17.1, 15-22

kadi a ra-n. ²² E mbata kin ə, Luwə tidə-n Abirakam dəw ti ki dana. ²³ Ningə loki makitibi ə nə: «Luwə tidə Abirakam dəw ti ki dana,» kin, e ki mbata lə Abirakam ki karne par al. ²⁴ Nə e ta ki sɔbi dɔje tɔ. Je ki kadi Luwə a tidə-je dije ti ki dana, ki takul kadi-me ləje. J-adi meje Luwə ki i ki Bəbe ləje Jəju dan njé koy je ti. ²⁵ Jəju ki Luwə un-e adi koy mbata majal je ləje✧, ningə un-e dan njé koy je ti tɛɛ sie mba kadi tidə-n-je dije ti ləne.

5

Kulə noji naa ti ki Luwə

¹ Loki Luwə tidə-je dije ti ləne ki go rəbi kadi-me ləje, danje sie e ki lapɪya ki takul Bəbe ləje Jəju Kirisi. ² E ki takul Jəju Kirisi, ki go rəbi kadi-me ə, j-ingə-n maji-kur lə Luwə. Maji-kur ki j-a me ti, j-isi ji ra rənəl, tado j-ində meje dɔ ti kadi j-a je gin tɔba ti lə Luwə. ³ E ki bo ngay, me kɔ ti ka ji ra rənəl, tado ji gər kadi kɔ a re ki kore me, ⁴ ningə dəw ki nje kore mene, a a dɔ njane ti me nɛ je ti ki to, ə dəw ki nje ka dɔ nja ti, e dəw ki aw ki nɛ kində me dɔ ti, ⁵ ningə nɛ ki ində mene dɔ ti kin, a e nɛ ki ngom al. Tado Luwə tɔ-je biyɔ ti ki ndigi-naa ki ində ngameje ti ki go rəbi lə NDile ki adi-je. ⁶ Kirisi re oy mbata ti lə njé ra majal je, loki j-asi kadi ji ra nɛ madi ki dɔrɔje al. Ningə oy ki dɔkagilo ki Luwə wa ɔji. ⁷ Dəw ki dana wa mindi ka, ngə ngay kadi dəw a adi rəne koy ti mbata lie. Re dum wa ningə, dəw ki nje ra nɛ ki maji, ə dəw made ki rangi, a uwə rəne ba kadi oy mbata ti lie. ⁸ Lo kin ti, Luwə tɔji-je ndigi ki ndigi-je ki taga adi j-o. Luwə adi Kirisi re oy mbata ti ləje,

✧ 4:25 Ejay 53.4-6

dɔkagilo ti ki ji nay-n me majal ti ki ra bəy. ⁹ Ningə, təkɪ basine, kadi rɔ koy ti lə Kirisi, təl-je dije ti ki dana ta kəm Luwə ti kin ba, ki bo ngay bəy, Kirisi a aji-je ta wongi ti lə Luwə ki a re. ¹⁰ Kəte je njé bə je lə Luwə, nə e wa ilə-je noji naa ti səne ki go rəbi kəy NGone. Təkɪ ilə-je noji naa ti ki rəne, e wa a aji-je me kisi kəm ti lə NGone. ¹¹ Ningə e e kin par al, rəje nəl-je ngay ta kəm Luwə ti, mbata lə Bəbe ləje Jəju Kirisi ki un-e ilə-n-je noji naa ti ki rəne.

Adam əi ki Kirisi

¹² E ki go rəbi lə dəw ki kare be ki e Adam, ə majal re-n dɔ duniyā ti, ningə majal re-n ki koy, koy ədi dije pəti, tadɔ dəw ki ra majal al goto, dije pəti rai majal✧. ¹³ Ningə, kəte taa kadi Luwə tɛɛ ki dɔ ndu-kun adi *Moji, majal ki ra to me duniyā ti ne ngata, nə təkɪ e dɔkagilo ti ki ndu-kun goto bəy, Luwə tidə majal je ki dije isi rai al. ¹⁴ Nɛ kare, yo ɔ bə dɔ dije ti pəti, ilə ngire dɔ Adam ti bitɪ tɛɛ-n dɔ Moji ti. Njé ki ali dɔ ndu Luwə al, təkɪ Adam al dɔ ndu Luwə kin be ka, yo ɔ bə dɔde ti. Adam e bana kəm dəw ki səbi kadi a re. ¹⁵ NGA ningə, nɛ ki kadi dəw a ɔji-n majal lə Adam əi ki kadi-kare me-maji lə Luwə kin naa ti goto. E ki rəjeti kadi dije ngay oyi koy majal lə dəw ki kare ki e Adam kin, nə me-maji lə Luwə e ki bo ngay. Ningə nɛ ki Luwə adi kosi dije ngay kare, ki go rəbi lə dəw kare be par, ki e Jəju Kirisi kin, ndae e ngay. ¹⁶ Kadi kare lə Luwə ki adi kin, kande to ta dangi ki kandi majal lə dəw ki kare ba kin. Majal lə dəw ki kare kin, ndu ki osi dɔ ti e ta ki gangi, nə kadi-kare ki re go nɛ ra go ti al je ti ki ngay, kande e ta ki kər dɔ ti. ¹⁷ Kin ə re, ki ta rəbi lə dəw ki kare be

✧ 5:12 Kilə ngirə nɛ je 2.17; 3.6, 17-19

par, ki ta rəbi majal lie, yo ɔ-n ɓe dɔ dije ti pəti ningə, ki ta rəbi lə Jəju Kirisi ki kare wa kin, j-a j-ingə-n ne ki maji ngay ki rɔ Luwə ti ɓəy. Dije pəti ki Luwə adide maji-kur ki to mbar, ki kadi-kare kɔr ta dɔ ti, a ɔi ɓe ki takul Kirisi.

¹⁸ NGa ningə, təkɪ ki go rəbi majal lə dəw ki kare ba ki e Adam, ta ki gangi osi-n dɔ dije ti pəti ka kin ə, ki go rəbi ne ra ki dana lə dəw ki kare ba, ki e Jəju Kirisi, dije pəti Luwə a tidə-de dije ti ləne kadi isi ki dɔde taa bitɪ ki nɔ ti. ¹⁹ Təkɪ, ki go rəbi təl rɔ go ta ti al lə dəw ki kare ba, dije pəti osi me majal ti ka kin ə, ki go rəbi təl rɔ go ta ti lə dəw ki kare ba, Luwə a ɔr-n ta dɔ kosi dije ti ngay tɔ.

²⁰ Lokɪ ndu-kun tɛɛ ɓa, majal oji-n naa ki dɔ ti, nə lokɪ majal oji naa ti ɓa, me-maji lə Luwə to mbar mbar ti ti wa ɓəy. ²¹ Təkɪ majal ɔ-n ɓe ki koy ka kin ə, me-maji lə Luwə ɔ ɓe ki kaji mba kadi dije isi ki dɔde taa bitɪ ki nɔ ti, ki takul Babe ləje Jəju Kirisi tɔ.

6

Koy me majal ti, ə kisi kəm ba me Kirisi ti

¹ Ta ri ə kadi j-əli-naa me lo kin ti ə? Se kadi tə ji nayɪ-naa ki lo ra majal ti kadi tə me-maji lə Luwə to-n mbar mbar ki dɔje ti wa? ² Jagɪ, e be al. Tado j-əi dije ki j-oyi, ji gangi-naa ki majal, nga ra ban be ə kadi tə ji tali j-isi me majal ti ɓəy ə? ³ Igəri maji kadi j-əi pəti ki ji rai batəm mbata ti lə Jəju Kirisi, batəm kin tɔji kadi j-əi dije ki j-oyi naa ti ki Kirisi. ⁴ Ki go rəbi lə batəm kin, dibi-je naa ti sie, me koye ti. NGa ningə, təkɪ Kirisi ij-n taa dan njé koy je ti ki tɔgi ki əti ɓəl ngay lə Bawje Luwə ka kin ə, je ka j-isi ki dɔje taa kisi ki sigɪ tɔ.

⁵ Ningə, kin ə re, j-ində rəje naa ti ki Kirisi təkɪ rəjeti me koye ti ə, j-a j-ii̯ taa lo koy ti, təkɪ ii̯-n lo koy ti kin be tɔ. ⁶ Kadi ji gər maji təkɪ, hal dəw ki to rəjeti kəte kin, e ki bə-e kagi-dəsi ti ki Kirisi ngata, mba kadi tə majal ki rəje ti e ki tuji kɔ, kadi je-n gin tɔgi ti lə majal al ngata. ⁷ Tadɔ dəw ki oy, majal ɔ bə dɔe ti al ngata. ⁸ Kin ə re j-oyi naa ti ki Kirisi ə, j-adi meje kadi j-a j-isi ki dɔje taa naa ti sie. ⁹ Ji gər kadi Kirisi ki j̄ taa dan njé koy je ti kin, təl oy gogi al; koy aw ki tɔgi dɔe ti al ngata. ¹⁰ Kirisi ki oy, oy koy majal, ningə e koy ki nja kare par, mbata majal je pəti. Ningə ki basine kin, isi ki done taa mbata lə Luwə. ¹¹ Be tɔ ə, səi ka, maji kadi oi rəsi tə dije ki oyi koy majal, ningə isi ki dəsi taa mbata lə Luwə, me njiyə naa ti ki Kirisi.

¹² Maji kadi adi majal ɔ bə dɔ rəsi ti al. Kadi itəli rəsi go ndigi ti lə darɔ al. ¹³ Adi ngon rəsi madi kare ra nɛ ki majal al, kadi təl nɛ ra kilə ki go rəbe ti al, al. Nə kadi uni rəsi ba pəti mbata kilə lə Luwə, tə dije ki ii̯ taa dan njé koy je ti. Kadi darəsi ba pəti e mbata kilə lə Luwə, kadi təl nɛ ra kilə ki dana. ¹⁴ Lo kin ti, majal a ɔ bə dəsi ti al, tadɔ səi gin tɔgi ti lə ndu-kun al, nə me-maji lə Luwə ə e dəsi ti.

Gangi-naa ki majal mba təl-n rɔ go ndu Luwə ti

¹⁵ Ta ri ə kadi j-əl dɔ lo kin ti ə? Se j-a ji ra majal mbata ke ki je gin tɔgi ti lə ndu-kun al, nə je gin tɔgi ti lə me-maji lə Luwə yo wa? Jagi, e be al. ¹⁶ Igəri bəti kadi kin ə re un rɔi kadi ira kilə adi dəw madi ba, itəl bəə lə dəwe kin. Adi re uni rəsi kadi irai majal ningə, səi bəə lə majal kadi aw səsi koy ti, a re itəli rəsi go ndu Luwə ti tɔ ningə, təl rɔ go ti kin a aw səsi me nɛ ra ti ki dana tɔ. ¹⁷ Ji ra oyo Luwə mbata kəte səi

bəə lə majal, nə ki ngəsine kin, itəli rəsi ki me ki kare go rəbi ne ndo ti ki maji ki ingəi. ¹⁸ Luwə taa səsi ji majal ti ilə səsi taa, adi itəli, səi gin təgi ti lə ne ra ki dana ngata. ¹⁹ M-əl ta lə bəə tə ne ki majal ə se ne ra ki dana əi dije ə isi rai bəə ləde be, mbata re e be al ə, kasi al ləsi a ra kadi igəri me ta kin al. Təki kəte uni rəsi ba pəti indəi ta ne ti ki to nje, ki ne ra ki majal, ki a aw ki dəw kadi tə rə Luwə ka kin ə, maji kadi, ki ngəsine kin, uni rəsi indəi ta ne ra ti ki dana, ki a aw səsi adi ayi njay. ²⁰ Dəkagilo ti ki səi bəə lə majal kin, usi səsi də ne ra ti ki dana al. ²¹ NGa ningə, e ri ə kadi a ingəi me ne ti kin bəy ə? Ne kin e ne ki mesi ole də ti ə adi səsi rəsəl, tadə ta təl tae e koy. ²² Ningə ki ngəsine kin, təki Luwə taa-n səsi ilə səsi taa, adi itəli bəə kilə je lie, kilə rasi a aw səsi me kay njay ti, kadi ta təl tae ə ingəi kaji ki biti ki nq ti. ²³ Tadə ne kigə kirə majal e koy, ningə ne kadi ki Luwə adi-je kare e kaji ki biti ki nq ti, me njiyə naa ki Baβe ləje Jəju Kirisi.

7

Nje kadi-me Kirisi e dəw ki e gin təgi ti lə ndu-kunal

¹ NGakom je ki konanm je, igəri maji kadi ta ki m-isi m-əl səsi kin, m-əl səsi tə dije ki gəri ndu-kun maji. Ningə ndu-kun aw ki təgi də dəw ti loki dəw isi-n ki dəne taa bəy kin par. ² E be ə, dəne ki taa ngaw, ndu-kun dəə-e naa ti ki ngawe, loki ngawe isi-n ki dəne taa bəy kin par. A kin ə re ngawe oy 6a, ndu-kun ki dəə-e naa ti ki ngawe kin e dəe ti al ngata. ³ Re ngawe isi ki dəne taa bəy ə təl taa dīgəm ki rangi ningə, dije a ooi-e tə nje kuwə marim. A re

ngawe oy ɓa, ndu-kun e dɔe ti al ngata, adi re taa dingam ki rangi ka, dɔw a oo-e tɔ nje kuwɔ marim al. ⁴ Ne kin to be ki rɔsi ti tɔ. Sɔi dije ki oyi naa ti ki Kirisi, me darɔ ti, igangi-naa ki ndu-kun, adi sɔi lɔ dɔw ki rangi ngata. Dɔwe kin e Kirisi ki nje ki dan njɛ koy je ti, mba kadi kilɔ raje e ya Luwɔ. ⁵ Tɔki rɔjeti, dɔkagilo ti ki kɔte j-isi ji ra-n ndigi lɔ darɔje, ngur ne ra je ki majal, ki ndu-kun ndu-de ki taa, ɔdi rɔne rɔje ti, adi ji ra ne ki aw sɔje ki koy ti. ⁶ Nɔ ki ngɔsine kin, ji goto gin ndu-kun ti, tadɔ j-oy, ji gangi-naa ki ne ki kɔte uwɔ-je dangay ti. Adi ji ra kilɔ gin tɔgi ti ki sigi, ki e tɔgi lɔ NDil Luwɔ, ɓi ji ra kilɔ gin tɔgi ti ki kɔte ki e tɔgi lɔ ndu-kun ki ndangi kin al ngata.

⁷ Ta kin mee nɔ ri ɔ? Tɔji kadi ndu-kun e majal a? Jagi, ndu-kun e majal al, nɔ ke ɔ, e ndu-kun ɔ e nje kɔji-m majal kadi m-gɔr-e. Kin ɔ re ndu-kun ɔl-m ɔ nɔ: «A ira kɔm-nda al,» al ɔ, re m-a m-gɔr ne ki ɓari-e kɔm-nda al*. ⁸ Lo kin ti, majal ingɔ rɔbi ki ndu-kun tɔl ade kin kadi indɔ-n kɔm-nda je ki dangi dangi mem ti. Tadɔ kin ɔ re ndu-kun goto ɔ, majal a tɔl ne ki koy kɔ. ⁹ Kɔte loki ndu-kun goto ɓɔy, m-isi kɔm. Nɔ loki ndu-kun re, majal nga ɔ tɔl nje kisi kɔm. ¹⁰ Ningɔ mi, m-oy, adi ndu-kun ki kadi aw sɔm ki kaji ti ka kin, ki ɔji dɔm, tɔl aw sɔm koy ti yo. ¹¹ Tadɔ majal, ingɔ rɔbi ki ndu-kun tɔl ade ka kin, adi ɔdi-m ki go rɔbi lɔ ndu-kun, aw sɔm adi yo. ¹² Lo kin ti, ndu-kun ay njay, kun-ndu ay njay, e ne ki dana, e ne ki maji tɔ.

Dɔw e gin tɔgi ti lɔ majal

¹³ *NDU-kun ki e ne ki maji, a tɔl kadi e rɔbi kingɔ yo lɔm al jagi. Ningɔ e majal ɔ e nje re ki yo dɔm ti,

☆ **7:7** Teɛ ki taga 20.17; Dɔtɔrɔnom 5.21

ki go rəbi lə ne ki maji, mba kadi tōji-n rone ki taga, taa kadi tōji-n tōgine ki rōjeti ki e majal tō, ki go rəbi lə kun-ndu. ¹⁴ Ji gər kadi ndu-kun e ne lə NDil, nə mi, mi dəw ki me darō ti, ki majal ndogi-m. ¹⁵ Təki rōjeti, m-gər kəm ne je ki m-isi m-ra-de al. Ne ki m-ndigi ra kin ə, m-ra al, ningə ne ki nəl-m al kin taa m-ra tō. ¹⁶ Kin ə re e ne wa ki m-ndigi ra al kin taa m-ra ningə, m-ndigi dō ti ki ndu-kun kadi e ne ki maji. ¹⁷ Lo kin ti, e mi ba m-isi ra ne al, nə e majal ki isi me rəm ti. ¹⁸ Tadō m-gər kadi me rəm ti ki e darō ki tō kin, ne ra ki maji a isi titi al. ¹⁹ Tadō m-ra ne ki maji ki m-ndigi ra kin al, ə ne ki majal ki m-ndigi ra al kin yo taa m-ra. ²⁰ Kin ə, e ne ki m-ndigi ra al yo ə m-ra ningə, e mi ba m-isi ra al, nə e majal ki isi me rəm ti ə isi ra. ²¹ M-gər ndu kin kadi e be ngata: loki mi, m-ndigi kadi m-ra ne ki maji ba, ne ki majal yo ə re to ta kəm ti kadi m-ra. ²² Mem ti kōrōki ba, m-ingə rōnəl me ndu-kun ti lə Luwə. ²³ Nə m-gər me rəm ti kadi tōgi madi ki rangi isi nō, isi rō ki ndigi ra ki e bōm ti. Tōgi kin ra adi m-təl bəə lə majal ki isi me rəm ti. ²⁴⁻²⁵ Ki ne gər ləm, m-isi m-ra kilə bəə lə Luwə, nə me darō ti ki tō, m-isi m-ra kilə bəə lə majal ki ində tōgine dōm ti. Mi dəw ki nje kəm-to-ndoo, dəw ki kadi a taa-m ji darō ti ki e ne lə yo kin goto. Tōji e ki dō Luwə ti ki aji-m ki go rəbi lə Bəbe ləje Jəju Kirisi!

8

Kisi ki dō taa ki tōgi lə NDil Luwə

¹ Ki basine kin, dije ki indəi rōde naa ti ki Kirisi, ta ki gangi goto dōde ti ngata. ² Tadō tōgi lə NDil Luwə ki nje kadi dəw isi ki dōne taa me kində rō naa ti ki Kirisi, taa-je ilə-je taa ji tōgi ti lə majal ki tōgi lə koy.

³ E ne ki ndu-kun la *Moji asi kadi ra al, mbata daro ki to ra adi toge goto. Na Luwa ra ne kin ki go rabi la NGone wa, ade kadi or majal. Re ki daro ki titinaa ki ya daw ki nje ra majal, gangi-n ta do majal ti ki aw ki togi do daro daw ti. ⁴ Luwa ra be mba kadi ndigi ra ki dana la ndu-kun la Moji tal tane daje ti, je ki j-isi njiya ki go ndigi ti laje al, na j-isi njiya ki go ndigi ti la NDil Luwa yo kin. ⁵ Taki rojeti, dije ki isi gin togi ti la darode, isi rai ndigi la darode, na dije ki isi gin togi la NDil Luwa, isi rai ndigi la NDil Luwa to. ⁶ Ra ndigi la daro, a aw ki daw be la yo, na ra ndigi la NDil Luwa, a aw ki daw ade inga kaji, a ade inga lapiya. ⁷ Ra ndigi la daro, e tal daw nje ba ti la Luwa. Daw ki nje ra ndigi la daro, e daw ki ila done gin ndu-kun ti la Luwa al, tado asi kadi a ra al. ⁸ Dije ki isi gin togi ti la darode, asi kadi a rai ne ki nal Luwa al. ⁹ NGA ninga sai je, isi gin togi ti la darosi al, na isi gin togi ti la NDil Luwa. MBata NDil Luwa isi mesi ti. Re daw aw ki NDil Kirisi mene ti al a, e daw la Kirisi al. ¹⁰ Re Kirisi isi mesi ti a, darosi kin a oy a wa, mbata la majal, na NDil Luwa e kisi ki do taa lasi, mbata sai dije ki Luwa tida sasi dije ti lane. ¹¹ A re NDil Luwa ki nje tee ki Jaju dan nje koy je ti isi mesi ti a, Luwa ki nje tee ki Jaju dan nje koy je ti a adi darosi ki koy tal isi kam ki takul NDile ki isi mesi ti.

¹² Lo kin ti, ngakom je ki dane ki ki dingam, j-awi ki kira dje ti, ninga e kira la daro kadi ta ji ra-n ndigi la daro al. ¹³ Tado re isi ta ra ne ti ki go ndigi ti la darosi a a oyi. A re uni NDil Luwa, itoli kilā ra je la darosi ba, a isi ki dōsi taa to. ¹⁴ MBata dije pati ki NDil Luwa isi or-de ta rabi ai NGA la Luwa. ¹⁵ Tado NDil ki ingai-e, e NDil ki kadi ra sasi baē ti al, taa e NDil ki kadi tal inda bal mesi ti bay al to. Na e NDil ki

nje ra səsi ngan koti ti. E ki ta rəbi lə NDil kin ə j-isi ji ɓar-n ne ki nduje ki taa boy j-ə nə: «Aba, Bawje✧.»
 16 NDil wa kin ə e nje tɔji ndilje kadi gər təki je ngan lə Luwə. 17 Ə re je ngan lə Luwə ɓa, je ka j-a j-ingə ne maji je ki Luwə un ndune dɔ ti kadi n-a n-adi dije ləne kin tɔ. J-a j-ingə ne maji je kin naa ti ki Kirisi, mbata j-ingə kɔ naa ti sie, kadi je-n naa ti sie me tɔba ti lie.

Tɔba ki a re

18 M-gər maji kadi kɔ ki dəkagilo ti ki ɓone kin asi naa ki tɔba ki Luwə a tɛɛ ki dɔe kadi ji gər kin al.
 19 Ne kində je pəti isi rəle, isi ngəmi dəkagilo ki Luwə a tɔji-n tɔba lə ngan ləne. 20 Tado ne kində je osi gin tɔgi ti lə tɔgi je ki ndade goto. E ki me ndigi ləde wa al, nə e Luwə wa ə ndigi be kadi əi gin tɔgi je ti kin.
 21 Ningə isi indəi mede dɔ ti tɔ kadi ndɔ kare ə, a tɛɛi gin tɔgi ti ki nje tuji-de ki uwə-de ɓəə ti kin. A tɛɛi gin ti kɔ mba kadi ingəi dɔde naa ti ki ngan lə Luwə, taa kadi əi me tɔba lə ngan lə Luwə tɔ. 22 Ki ɓasine kin, ji gər kadi ne kində je kin pəti isi timəi rusi rusi tə dəne ki ndoo ra-e be. 23 Ningə e ne kində je par dərɔde al, je ki j-ingə NDil Luwə tə ne ki dəsəy dan kadi-kare je ti Luwə ka, ji timə rusi rusi tɔ, j-isi ji nginə kadi Luwə təl-je ngane ti, kadi taa-je ilə-je taa. 24 Tado Luwə aji-je, nə e kin j-isi ji ngəm tae tə ngəm ɓəy. NGa ningə, re dəw oo ne ki isi ngəm tae ki kəmne ningə, e ne ki isi ngəm tae al ngata. Dəw ki kadi oo ne ki kəmne, ə təl isi ngəm tae tə ngəm ɓəy goto. 25 A re ji ngəm ta ne ki j-o ki kəmje al ningə, ji ngəm tae ki kore me. 26 E be tɔ ə, NDil Luwə isi re ra-n səje, me tɔgi goto ti ləje. Tado ji gər kəl ta ki Luwə təki sɔbi

✧ 8:15 Mk 14.36

kadi j-əl-e-n al, nə NDil Luwə wa isi əl sie ta toje ti ki ndu ki dəw asi gər me al. ²⁷ Nینگə Luwə ki gər ngameje, gər ne ki NDil ndigi kadi əl-e, tadə NDil isi əl ta ki Luwə, mbata maji lə dije lə Luwə, təkı Luwə wa ndigi-n.

²⁸ Ji gər kadi ne je pəti rai ne mba kadi maji ki dije ki ndigi Luwə, adi e dije ki e wa ɓar-de ki go kəji ti ləne. ²⁹ MBata njé ki Luwə gər-de kəte, ə un ndune dəde ti kadi toi tə NGone Kirisi be, mba kadi Kirisi e-n ngon ki ngatəgi lə kosi ngakəje. ³⁰ Adi e njé ki Luwə kəti-de kəte, Luwə ɓar-de tə, njé ki Luwə ɓar-de, ər ta dəde ti tə, nینگə njé ki ər ta dəde ti, adi-de təba tə.

NDigi ki Luwə ndigi dəw, e ndigi ki bo ngay

³¹ Ta ki kadi j-əl də lo ti kin goto. Re Luwə e səje ə, dəw ki kadi a ɔsi-je ta goto. ³² Luwə ki un kə də NGone ti wa kə al, nə un-e ile kə mbata ti ləje pəti, a adi-je ne je pəti kare naa ti ki NGone. ³³ Dəw ki kadi a ində ta də dije ti ki Luwə kəti-de goto, mbata e Luwə wa ə ər ta dəde ti. ³⁴ Dəw ki kadi a gangi ta dəde ti goto, mbata Kirisi e nje koy. Ki bo ngay, e ə j taa dan njé koy je ti, isi də ji kə Luwə ti, isi əl ta ki Luwə ki mbata ləje. ³⁵ Dəw ki asi kadi a gangi-je naa ti ki ndigi ki Kirisi ndigi-je kin goto. E kəm-to-ndoo, ə se me-kə asi al, kində kəm-ndoo, ə se ɓo, ə se ndoo, ə se tuji, ə se koy, asi al. ³⁶ Makitibi lə Luwə əl ə nə: «MBata ləi,

Koy e kadije ti ɓasi ki si je, kada je, ki lo səl je. Dije ooi-je tə da je ki dəw isi aw səde lo təl-de ti be».

³⁷ Nə me ne je ti kin pəti, j-a ji tətı rə ki təgi ki ngay ki nje ndigi-je adi-je. ³⁸ MBata m-gər maji, təkı

rɔjeti, kadi e koy al nim, e kisi ki dɔ taa al nim, e malayka je al nim, e tɔgi lɔ ndil je ki majal al nim, e ne ki bone al nim, ne ki lo ti ti al nim, e tɔgi je ki me duniya ti al nim,³⁹ e tɔgi je ki taa al nim, e ki nangi al nim, e ne kindɔ madi al nim, ne madi kare ki kadi a gangi-je naa ti ki ndigi ki Luwɔ ndigi-je kin goto. E ndigi ki ndigi-je ki go rɔbi lɔ Baɓe lɔje Jɔju Kirisi kin.

9

Luwɔ kɔti ngan Isirayɔl je tɔ dije lɔne

¹ Me kindɔ rɔ naa ti ki Kirisi, ta ki m-aw tɔ m-ɔl kin e ta ki rɔjeti bi e ta ngom al. NGa ningɔ, mem ki koy wa ka, ki tɔgi lɔ NDil Luwɔ, ma naji dɔ ta ti kin kadi e ta ki rɔjeti. ² Me kɔ ki bo ngay ra-m, ningɔ mem to-m ki dɔ ndɔ je mbata ti ³ lɔ ngakom je ki gin koji ti lɔm. M-ndigi kadi darɔm wa, Luwɔ man-m, kadi m-gangi-naa ki Kirisi mbata maji lɔde. ⁴ Adi e ngan *Isirayɔl je, ki Luwɔ tɔl-de ngane ti, tɔji-de tɔba lɔne adi gari, un mindine adi-de, adi-de ndu-kun, adi isi kawi-naa nɔe ti, ilɔ ndune adi-de[☆], ⁵ taa ɔi gin koji ti lɔ kade je ki Luwɔ ɔar-de kɔte. E ɔi je ɔ Kirisi tɛɛ gin koji ti lɔde tɔ. Kirisi ki e dɔ ne je ti pɔti. Maji kadi tɔji e dɔ Luwɔ ti ki dɔkagilo ki je ki dɔkagilo je[☆].

⁶ E kin tɔji kadi ndu Luwɔ tɔl ne ki ndae goto al. Taki rɔjeti, dije ki gin koji ti lɔ Isirayɔl ɔi ngan Isirayɔl je dɔrɔ al, ⁷ taa dije ki gin koji ti lɔ *Abirakam ɔi ngan tie je pɔti al, tadɔ Luwɔ ɔl Abirakam ɔ nɔ: «E ki gin koji lɔ *Isaki ɔ j a ingɔn dije ki gin koji ti lɔi[☆].» ⁸ Ne kin tɔji kadi ngan ti Abirakam pɔti ɔ ɔi ngan lɔ Luwɔ al, nɔ e ngan je ki

☆ **9:4** Tɛɛ ki taga 4.22; Dɔtarɔnom 7.6; Oje 11.1 ☆ **9:5** Knjk 2.29

☆ **9:7** Kila ngirɔ ne je 21.12

oji-de ki go kun-ndu ti lə Luwə ki un adi Abirakam ə əi ngane je ki rəjeti. ⁹ MBata Luwə un ndune be ə nə: «Dəkağiloe wa kin be ə, m-a m-re, ningə Sara a ingə ngon kare☆.»

¹⁰ Lo kin ti, gine gangi al bəy, Rəbeka ka e nq bəy tə. E ki Isaki ki kare wa ka kin tə ə oji-n nga ndingə je ki joo. ¹¹ NGa ningə, kəte nq koji ngan je ti kin, lokı rai ne ki maji ki ne ki majal al bəy ə, Luwə kəti ki kare ki go me ndigi ti ləne mba kadi ndigi ra lie təl-n tane. ¹² Luwə kəti ngon kare ki go ndigi ti lə dəw madi al, nə e ki go ndigi ti lie e Luwə ki bəar-de, ə əl-n Rəbeka ə nə: «NGon ki ngatəgi a ra bəə lə e ki du☆.» ¹³ Ta kin teə təkı makitibi lə Luwə əl-n ə nə: «M-ndigi *Jakobi, ə m-mbatı Esuwa☆.»

¹⁴ Ta ki kadi j-əl də lo kin ti goto, Luwə e nje ra ne ki dana, ne ra ki dana al goto rəe ti jagi. ¹⁵ Tado əl *Mojı ə nə: «M-a m-ra maji ki dəw ki kadi m-ra sie maji, ə m-a m-o kəm-to-ndoo lə dəw ki kadi m-o kəm-to-ndoo lie tə☆.» ¹⁶ E kin e ki go ndigi ti lə dəw madi al, taa e ki go kilə ti ki ra ngay al tə, nə e ki go ndigi ti lə Luwə ki nje koo kəm-to-ndoo. ¹⁷ E be tə ə, Luwə əl-n ta ngar Parawq me makitibi ti ləne ə nə: «E mi wa ə m-ində-i lo kin ti mba kadi m-oji-n təgim ki rəi ti, ə kadi təm bə-n ta dije ti pəti ki dənangi ti ne tə☆.» ¹⁸ Lo kin ti, kadi ji gər təkı Luwə oo kəm-to-ndoo lə dəw ki go me ge ti ləne, ə adi me dəw ngə ki go me ndigi ti ləne tə.

Wongi ki koo kəm-to-ndoo lə Luwə

☆ **9:9** Kilə ngirə ne je 18.10 ☆ **9:12** Kilə ngirə ne je 25.23 ☆ **9:13** Malasi 1.2-3 ☆ **9:15** Teə ki taga 33.19 ☆ **9:17** Teə ki taga 9.16

19 Dəw madi a əl-m ə nə re Luwə ra ne ki mee ndigi ningə, se ra ban ə isi aw ki ta ki dije bəy wa? Tado dəw ki kadi tə rə ndigi lie goto. 20 Nə j dəw kare par j nə ə kadi inaji ta Luwə ti ə? NGoo asi kadi a əl bane ə nə: «MBa ri ə ira-m adi m-to be,» wa al. 21 Nje kibə ngoo, asi kadi, ki wanji ki kare wa kin, ibə-n ngoo ki gate e ngay, ə ki wanji ki kare wa kin, ibə-n e ki gate e ngay al tə. 22 Lo kin ti, Luwə ndigi ngay kadi əji wongi ləne, ə adi dije gəri təge tə, nə ore mene ə təl ore bəy də dije ti ki asi tuji, kadi bungji wongi ləne dəde ti, tuji-n-de kə. 23 Nə, Luwə ndigi ngay tə kadi n-təji təba ləne ki rə dije ti ki asi koo kəm-to-ndoo, ki ində dəde dana kəte mba kadi isi səne me təba ti ləne. 24 NGA ningə, dije kin e j-əi je ki Luwə bar-je. Bar-je dan *Jipi je ti par al, nə bar-je dan ndəgi dije ti ki əi Jipi je al tə. 25 Ningə e ta ki Luwə wa əl me makitibi ti lə Oje ə nə:

«Dije ki kəte əi dije ləm al,
M-bar-de dije ləm bəne,
Ə dije ki kəte əi njé ndigi je ləm al,
M-bar-de njé ndigi je ləm bəne».

26 NGA ningə, lo ti wa ki dije əli-de ti əi nə:

“Səi dije lə Luwə al” kin,

A bari-de ti, ngan lə Luwə ki nje kisi kəm ba».

27 Ejay ilə mbə ki yəne tə, əji-n də ngan *Isirayəl je ə nə: «Kin ə re ngan Isirayəl je bayi-naa tə yangira ki ta ba ti be ka, e njé ki madi je par ə a ingəi kaji. 28 Tado Bəbe əl ə nə ta ləne n-a n-təl tae kadi osi taga rapı nim, kalangi ba nim tə dənangi ti ne».

29 Ningə e tə ko ta ki Ejay wa ka əl bəy ə nə:

«Kin ə re Bəbe ki nje təgi pəti,

✧ 9:25 Oje 2.25 ✧ 9:26 Oje 2.1 ✧ 9:28 27-28: Ejay 10.22-23

Iyə dije madi tə gɪn koji ləje al ə,
 Re j-a ji to tə Sodom be,
 Re j-a ji titi naa ki Gomər be✠.»

Isirayəl əi ki kaji ki re ki go rəbi kadi-me Kirisi

³⁰ Ta ki kadi j-əl də ta ti kɪn ə to kɪn: dije ki gəri Luwə al, ki sangi rəbi kadi n-əi dije ki dana al, nə Luwə ər ta dəde ti adi təli dije ki dana. Təli dije ki dana ki go rəbi kadi-me Kirisi. ³¹ NGA ningə, ngan *Isirayəl je ki sangi kadi n-əi dije ki dana ki go rəbi lə ndu-kun taa, tēēi lo ndu-kun ti ka kɪn al. ³² Tēēi loe ti al mbata ooi kadi e ne ki n-a n-ingəi ki rəbi kilə ki ra yo ɓi ki rəbi kində me də ra maji ti lə Kirisi al. Lo kɪn ti, awi tigəi njade mbal ti, awi tə kosi. ³³ Təki makitibi lə Luwə əl-n ə nə:
 «Oi, me be bo ti ki Siyo,
 M-ində mbal ki nje tigə dəw nqo,
 E mbal ki nje tigə dəw kilə,
 Nə dəw ki ade mene, ne a tule naa ti al✠.»

10

Jipi je ki dije ki əi Jipi je al, Bade e kare ba

¹ NGakom je, ne ki uwə mem ngay ki m-isi m-dəji Luwə mbata ti lə *Jipi je, e kadi ingəi kaji. ² Tado m-asi kadi m-ma naji ləde, təki tingəi bil mbata ti lə Luwə, nə ke ə e tingə ki ne gər goto me ti. ³ Təki rəjeti, gəri rəbi ki Luwə isi ər-n ta də dije ti al, adi isi sangi rəbi kɪn ki dəde əi je wa. Lo kɪn ti, əi je, gotoi də rəbi ti ki Luwə isi ər-n ta də dije ti. ⁴ Tado Kirisi ə e ta təl ta ndu-kun, mba kadi dəw ki ade mene ɓa, Luwə ər ta də dəwe ti.

Kaji to mbata dəw ki ra ki adi mene Babe

5 *Mojɪ wa əl ta ɔji-n dɔ kər ta dɔ ti ki go rəbi lə ndu-kun ə nə: «Dəw ki təl rəne go ndu-kun ɓa, dəwe a aji ki rəbi lə ndu-kun ka kin✧.» 6 Ningə ta ki ɔji dɔ kər ta dɔ ti ki rəbi kadi-me ə to kin: «Oti kadi əl mei ti ə nə: nɔ ə a aw dɔrɔ ti wa?» Tado Kirisi j̄ dɔrɔ ti ə re. 7 Taa, nɔ ə a aw ko wa ka, əl be al tɔ, tado Kirisi j̄ lo koy ti dan njé koy je ti. 8 Makitibi lə Luwə əl ə nə: «Ta lə Luwə e kadi ti ɓasi, to tai ti kadi əl, e ngamei ti. E ta kin ə j-i-si j-ilə mbeə✧.» 9 Təki rɔjeti, re ta tɛɛ tai ti təki Jəju e ɓaɓe, ə re adi ngamei kadi Luwə un-e taa dan njé koy je ti ɓa, a ingə kaji. 10 Tado kadi-me ki j̄ ngame ti ə Luwə a ɔr ta dɔ dəw ti, ningə ta ki tɛɛ ta dəw ti ə a aji dəw tɔ. 11 Tado makitibi lə Luwə əl ə nə: «Dəw ki ra ki ade mene, ne a tule naa ti al✧.» 12 Lo kin ti, dangi dangi goto dan *Jipi je ti ki dije ki əi Jipi je al. Pəti ɓaɓe ki kare wa kin ə e ɓaɓe ləde. E ki nje kadi ne maji dije pəti ki ɓai tɔe. 13 Tado makitibi lə Luwə əl ə nə: «Dəw ki ra ki ɓa tɔ ɓaɓe a ingə kaji✧.» 14 NGa ningə, kin ə dije adi-e mede al ə, lo kadi a ɓai tɔe goto, a kin ə dəw əl-de ta lie al ə, lo kadi a adi-e mede goto, a kin ə dəw ki nje kilə mbe ta lie goto ə, lo kadi a ooi ta lie goto tɔ. 15 A kin ə dije ki njé kaw kilə je gotoi ə, lo kadi dəw a ilə mbe ta lie goto tɔ. Makitibi lə Luwə əl ta dɔ ti be ə nə: «E ne ki to rənəl ngay kadi dəw oo nja njé kilə mbe Poy Ta ki Maji✧.» 16 Nə dije madi mbati təli rɔde go Poy ta ti ki Maji. NGa ningə, Ejay dəji ta dɔ lo kin ti ə nə: «ɓaɓe, dəw ki taa meje dɔ mbe ti ki j-ilə kin goto✧.» 17 Ji gər təki dəw a adi mene ki go rəbi lə Poy Ta ki Maji ki oo, nga ningə, Poy Ta ki Maji kin, e mbe ta lə

✧ 10:5 Ləbatiki 18.5 ✧ 10:8 6-8: Dətərənom 9.4; 30.12-14

✧ 10:11 Ejay 28.16 ✧ 10:13 Juwəl 3.5 ✧ 10:15 Ejay 52.7

✧ 10:16 Ejay 53.1

Kiriisi. ¹⁸ Ə kadı m-dəji m-o se Jipi je ooi ta kin al bitı wa? OOi ta kin maji. Tadə makıtibi lə Luwə əl ta də ti ə nə:

«NDu njé kilə mbe Poy Ta ki Maji aw ki də be je pəti, taa, dije ki isi dəbəy lo je ti ki dənangi ti ne pəti ka, ta ki tade ti osi mbide ti tə*»

¹⁹ Ə kadı m-dəji m-o se ngan *Isirayəl je gəri me ta ki ba kin al wa? Moji əl ta ki ta Luwə ti də lo kin ti ə nə:

«M-a m-adi jangi ra səsi də dije ti ki dəw gər ginde al,
M-a m-adi wongi ra səsi ngay də dije ti ki əi dije ki ne gər ləde goto*»

²⁰ Ejay aw bitı əl ta ki ta Luwə ti ə nə:

«Dije ki sangi ka sangi-mi al, ingəi-mi, M-teə ki dəm taga m-adi dije ki dəji-mi ne madı al.»

²¹ Nə ki oji də ngan Isirayəl je, Moji ilə də ti ə nə:

«NDə je pəti, m-ilə jim m-adi dije ki njé təl rəde go ta ti al,
Dije ki njé tə rə*»

11

Luwə mbati ngan Isirayəl je al

¹ M-dəji kadı m-o se Luwə mbati dije ləne ki əi ngan *Isirayəl je kin wa? Jagi, Luwə mbati ngan Isirayəl je al. MBata mi ki dəm, mi ngon Isirayəl, mi gin koji ti lə *Abirakam, me koji ti lə Bənjame.

² Luwə mbati dije ləne al, əi dije ki kəti-de kəte mari nu. Səi je, ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Eli, əl me makıtibi ti lə Luwə, səki-n də ngan Isirayəl je rə Luwə ti kin, igəri maji. ³ Eli əl ə nə: «Bəbe, təli njé

☆ **10:18** Pa je 19.5 ☆ **10:19** Dətərənom 32.21 ☆ **10:21** Ejay 65.1-2

kəl ta je ki tai ti pəti tigə, lo je ki dije isi iləi kadi-kare ti adi-ni kin, budi-de nangi mur mur, e mi ki karm par ə m-nay, ningə isi sangi kadi n-təli-mi tə.» ⁴ Nə ta ki Luwə tur-e ti ə to kin: «M-ngəm dije dibi siri ta dangi, tə dije ləm, ki əsi məkəsıde nangi nō yo bal ti al✧.» ⁵ Be tə ə, dəkagilo ti ki bone, ngon b̄uti ngan Isirayəl je madi nayi-naa, kadi isi tə dije ki Luwə kəti-de ki go me-maji ti ləne. ⁶ Luwə kəti-de ki go me-maji ti ləne, bi e ki go kilə rade ti al. Re e be al ningə, me-maji lə Luwə kin a e me-maji ki rəjeti al. ⁷ Me ta kin nə ri ə? Mee nə ne ki ngan Isirayəl je sangi, ingəi nee al, ningə e dije ki Luwə wa kəti-de ə ingəi. Ba ndəge je, təli njé me ngə je. ⁸ NJé me ngə je təki makitibi lə Luwə əl-n ə nə:

«Luwə adi angalde oy njum,
Adi kəmdə oo lo al,
Ningə adi mbide bəy ndəngirə tə.
Nə kin ra ne bitı bone✧.»

⁹ NGa ningə *Dabidi ka əl ta də lo kin ti tə ə nə:

«Kadi ne kuso rənəl ləde təl gum kuwə-de,
Kadi təl bandi ki kadi osi ti,
Kadi e rəbi kosi, kadi e kində kəji.

¹⁰ Kadi kəmdə tə adi ooi lo al,
Adi kəi gidide ki dəkagilo je pəti✧.»

¹¹ M-dəji kadi m-o se jigi ki tigə *Jipi je ilə-de kin kadi a ii taa al bitı wa? Jagi, a ii taa, nə ki go rəbi lə ne ra ki go ti al ki rai, ə ndəgi dije ingəi kaji. Ingəi kaji kadi jangi ra-n Jipi je. ¹² NGa ningə, kin ə re ne ra ki go ti al lə Jipi je ki rai, təl maji lə dije pəti ki dənangi ti ne, kin ə tə ləde təl maji lə dije ki əi Jipi je al ningə,

✧ **11:4** 3-4: 1 NGar je 19.10, 18 ✧ **11:8** Dətərənom 29.3; Ejay 6.10

✧ **11:10** 9-10: Pa je 69.23-24

təji kadi re indəi rəde ta kaji ti ki rə t̃ide ɓa, maji ləde a to mbar mbar.

Kaji lə dije ki əi Jipi je al

¹³ Səi ki səi *Jipi je al, təkɪ mi-n nje kaw kilə ki rə dije ti ki əi Jipi je al, m-əl səsi kadi igəri təkɪ m-piti kilə ki to jim ti. ¹⁴ M-piti mba kadi se a əsi dije ki gin koji ti ləm adi jangi ra-de, kadi təkɪ madi je ingəi kaji wa. ¹⁵ Kin ə kər ki Luwə ər Jipi je gogi, e rəbi kulə noji naa ti lə Luwə əi ki dije ki dənangi ti ne ningə, təlde ki rə Luwə ti gogi a e ne ki maje e ngay. A e ki lo koy ti kaw lo kisi ki də taa ti.

¹⁶ Ningə kin ə re dam mapa ki rai ki ko ki dəsəy e ya Luwə ɓa, ndəgi mapa ba pəti e yəe tɔ, a kin ə ngirə kagi e ya Luwə ɓa, bajie je əi ya Luwə tɔ. ¹⁷ Ningə *Isirayəl to təkagi bini ki ɓe be. Luwə gangi bajie je madi kɔ, ə uni-ni j̃ ki j̃ gin koji lə Isirayəl al, ki j̃ kagi bini ki wale, re tiyəi-ni tode ti dan ndəge je ti, adi a dɔ ngirə bini ti ki ɓe, isi njibi bote tɔ. ¹⁸ Ningə j̃, e ne ki kadi ikidi-n baji kagi je ki gangi-de kɔ kin al. Kin ə ina kadi ikidi-de ə, kadi mei ole dɔ ti təkɪ e j̃ ə a dɔ ngirəde ti ɓi e ngirəde ɓa a dɔi ti al. ¹⁹ Dəmaji ə, a əl ə nə: «Gangi bajie je ə tiyəi-mi tode ti.» ²⁰ Ningə e ki rəjeti kadi gangi-de mbata əi, ooi to ra maji lə Kirisi al, ɓa j̃, tiyəi-ni tode ti mbata uwə kul ra maji lə Kirisi. Nə re e be ka, kadi ində gui al, adi ɓəl rai təkɪ ra yo. ²¹ Tadɔ kin ə, kagi ki ɓe wa m̃indi ka Luwə gangi bajie je ningə, kadi o rəi maji nə j̃ taa a iyəi al jagi. ²² Kadi igər təkɪ Luwə e nje ra maji ə kadi igər təkɪ e dəw ki ngə ngay tɔ. Luwə e dəw ki ngə ki rə dije ti ki osi, ə e dəw ki nje ra maji ki rəi ti j̃ tɔ. Nə ke ə, kadi a dɔ njai ti me ra maji ti lie kin. A re e be al ə, a gangi iləi kɔ təkɪ baji kagi ki ɓe kin be tɔ. ²³ NGa

ningə, ki ɔji dɔ ngan Isirayəl je, kin ə iyəi ta me nga ləde ə, Luwə a təl kadi tiyə-de tode ti gogi mbata aw ki tɔgi kadi tiyə-n-de gogi. ²⁴ Kin ə j̄ ki j̄ baji kagi bini ki wale mindi, ə Luwə gangi re tiyəi ta kagi bini ti ki ɓe ki e lo ləi al kin ningə, ngan Isirayəl je ki əi baji kagi bini ki ɓe kin ɓa, Luwə a təl tiyə-de maji gogi lo tode ti.

Ta ki dɔ kaji ti lə ngan Isirayəl je

²⁵ NGakom je, m-ndigi kadi igəri gin ta lə Luwə ki to lo ɓɔyɔ ti kin, ɓi kadi isi day al. Be al ə a oi rɔsi tə njé gosi ki ngay. Ningə kadi igəri təkɪ dam *Isirayəl je madi, mede a ngə ɓiti kadi dije ki gəri Luwə al pəti, tɛɛi kaji ti. ²⁶ Lo kin ti nga ə yə Isirayəl je pəti a ingəi kaji təkɪ makitibi lə Luwə əl-n ə nə:

«Nje taa dɔ dije a j̄ Siyɔ ti ə a re,
A ɔr kal dɔ ta lə dije ki gin koji ti lə Jakobi kɔ.

²⁷ E kin ə e kun mindi ki a dɔɔ-je naa ti səde,
Loki m-a m-ɔr majal ləde kɔ✧.»

²⁸ Kin ə ji gɔ mbati ki *Jipi je mbati Poy Ta ki Maji kin ɓa, j-a j-ə nə əi njé ɓə je lə Luwə. Ningə e kin ə e kaji ləsi. Nə re ji gɔ kəti ki Luwə kəti-de kin tɔ ɓa, j-a j-ə nə Luwə ndigi-de ɓəy mbata ti lə kade je tɔ. ²⁹ Tadɔ Luwə adi dəw ne ə təl taa jie ti al, taa ɓa dəw ə təl tuwe al tɔ. ³⁰ Kəte mari, ali ta ta Luwə ti, nə ɓasine, Luwə oo kəm-to-ndoo ləsi, mbata kal ki Jipi je ali tae. ³¹ Be tɔ ə, əi ka ali tae ɓone, mba kadi Luwə oo-n kəm-to-ndoo ləsi. Lo kin ti nga ningə, əi ka Luwə a oo kəm-to-ndoo ləde tɔ. ³² Tadɔ Luwə adi ta rəbi dije pəti alii dɔ ta, mba kadi ɔji-n-de me-maji ləne.

Tɔji ki dɔ Luwə ti

✧ **11:27** Ejay 59.20-21; 27.9

³³ Ki rɔjeti, ne kingə lə Luwə al dɔ lo, gosi, ki ne gər lie əti bəl ki dum! Dəw ki kadi gər me ta ki gangi lie goto, dəw ki kadi gər kɔji ra lie goto.

³⁴ E ə Makitibi lə Luwə əl-n ə nə:
«Dəw ki gər ta ki me Babe ti goto,
Dəw ki kadi ɔje ta goto✧.»

³⁵ «Taa dəw ki kadi un ne adi Luwə kəte,
Kadi tə go ti ə Luwə ugə kire ka goto tɔ✧.»

³⁶ Tadə e Luwə ə ində ne je pəti, ne je pəti toi ki takule, mbata ti lie. Kadi tɔba e lə Luwə ki dɔkagilo je ki dɔkagilo je! *Amen!

12

Njɔyə ki nəl Kirisi

¹ NGakom je, təkɪ Luwə ɔji-n-je me-maji ləne ki taga adi ji gəri, m-ilə dɪngəm mesi ti kadi uni darəsi wa tə kadi-kare ki kəm, indəi ta dangi tə ne ki nəl Luwə, adi-e. E kin ə e kəsi-gon Luwə ki rɔjeti ki kadi ɔsi gone. ² Nɪngə kadi uni go rəbi ne ra ki dije isi rai dɔkagilo ti ki bone kin al, nə kadi iyəi rəsi adi ne gər ki sigi ki Luwə adi səsi kin, mbəl səsi. Lo kin ti, a gəri kəm ne ki e ne ki Luwə ndigi: adi e ne ki maji, ne ki nəl-e, ne ki go rəbe ti.

³ Ki takul kadi-kare ki Luwə adi-m, m-əl dəw ki ra dansi ti kadi uni ta rəsi ki al dɔ maji al, nə kadi oi ta rəsi ki go rəbe ti, dəw ki ra, ki go tɔgi kadi-me ti lie ki Luwə ade. ⁴ Darɔje e kare ba, nə ngan rɔje je əi dangi dangi. Nɪngə n̄ n̄ aw ki kilə ləne ki sɔbi dɔne. ⁵ Be tɔ ə, ji bay, nə je kare ba me kində rɔ naa ti ki Kirisi. Je ki dɔje dɔje, nə je ngan rɔ-naa je. ⁶ Nɪngə,

✧ 11:34 Ejay 40.13 ✧ 11:35 Jobi 41.3

Luwə adi-je kadi-kare je ki dangi dangi ki go me-
maji ti lie ki adi-n-je. Kin ə re e kadi-kare kəl ta ki
tae ti ə adi ə, kadi ira-n kilə ki go kadi-me Kirisi ti.
7 Kin ə re dəw madi aw ki kadi-kare ra kilə dan dije
ti ə, kadi ra kilə; kin ə dəw madi aw ki kadi-kare ndo
ne dije ə, kadi ndo-de ne. 8 Kin ə dəw madi aw ki
kadi-kare kilə dingəm me dije ti ə, kadi ilə dingəm
mede ti; kin ə dəw madi aw ki kadi-kare kadi ne dije
ə, kadi adi ki me-nda; kin ə dəw madi aw ki kadi-
kare kor nq dije ə, kadi or nqde ki rə ki t̃ kati; kin ə
dəw madi aw ki kadi-kare koo kəm-to-ndoo lə dije
ə, kadi oo kəm-to-ndoo ləde ki rənəl.

9 Maji kadi ndigi-naa ki dansi ti e ndigi-naa ki
rəjeti. Ningə kadi əsi ne ki majal ngərangi, ə kadi
uwəi go ne ra ki maji ngə t̃. 10 Maji kadi indigi-naa
dansi ti ndigi-naa lə ngakonaa je. Ningə kadi dəw ki
ra sangi kadi n-e taa n-ɸuki madine je ti. 11 Kadi səi
dije ki njə ra kilə, ki dabi goto rəsi ti, ə irai kilə lə Babe
ki me ki kare t̃. 12 Ningə kadi irai rənəl d̃ ne ti ki
isi ngəmi tae, kadi orəi mesi d̃ k̃ ti, ə uwəi t̃gisi ba
me kəl ta ti ki Luwə t̃. 13 Kadi irai ki ngak̃si je me
ne je ti ki to r̃de, ə kadi uwəi mba je ki rəsi ti maje.
14 Injangi d̃ dije ki nje kadi səsi k̃; injangi d̃de bi
imani-de al. 15 İrai rənəl ki dije ki isi rai rənəl, ə iñi
ki dije ki isi ñi t̃. 16 Maji kadi ndusi osi go-naa ti.
İsangi rəbi ne ra ki t̃ɸa al, nə kadi isangi rəbi ne ra
ki d̃e du. Ningə kadi oi rəsi t̃ə njə gosi ki ngay al t̃.

17 Re dəw ra səsi majal ə, ugəi-e kirə majal ki ra
səsi kin ki majal al. İndəi d̃ rəsi ti kadi irai maji ta
kəm dije ti p̃ti. 18 Kin ə re ta rəbi lap̃iya e rəsi ti, ə
to kadi isangi ə, isangi adi lap̃iya to dansi ti ki dije
p̃ti. 19 NGakom je, kadi səi je wa ugəi kirə majal ki

dəw ra səsi al, nə iyəi wongi lə Luwə adi ɔdi dəwe.
 Tado Luwə əl me makitibi ti ləne ə nə:
 «Mi ə mi nje kigə kirə majal ki dəw ra ki madine.
 Dəw ki ra ne ki majal ki madine,
 Mi ə m-a m-ɔje kəme to ti[☆].»

²⁰ Luwə ilə dɔ ti bəy tɔ ə nə:
 «Re bɔ ra nje bə ləi ə, ade ne uso,
 Re kində ra-e ə, ade man ay.
 Re ira be ningə,
 A to tə yal por ə ɔy buki dɔe ti be[☆].»

²¹ Adi majal dum dɔi al, nə kadi idum dɔ majal ki maji ki ra.

13

Təl rə go ndu ti lə nje kɔbe je

¹ Kadi dəw ki ra ka təl rəne go ndu ti lə njé kɔbe je ki isi dɔ be ti. Tado kɔbe ki to ban ban ka e Luwə ə e nje kadi dəw, ningə njé ki isi dɔ be ti, e Luwə ə indəde. ² E mbata kin ə, dəw ki ində gune yə nje kɔbe ti, isi ɔsi ta ndu Luwə. Njé ki isi indəi gude yə nje kɔbe je ti, isi ndəri ta ki gangi lə Luwə rəi ki dɔde ti. ³ Ningə, dije ki njé ra ne ki maji ba isi bəli njé kɔbe je al, nə e dije ki njé ra ne ki majal ə isi bəli-de. Ə re ige kadi ibəl nje kɔbe al ba, ira ne ki maji par ə a piti. ⁴ Tado nje kɔbe e dəw ki isi ra kilə adi Luwə mba kadi kilə rasi e kilə ra ki maji. A kin ə re isi ira ne ki majal ba, ibəl nje kɔbe, mbata e kare ba aw ki ne kati al. Loki nje kɔbe gangi ta dɔ dəw ti ba, isi ra kilə lə Luwə, ɔji wongi lie dɔ dəw ti ki nje ra ne ki majal ade gər. ⁵ E mbata kin ə, maji ngay kadi dəw ilə dɔne gin tɔgi ti lə nje kɔbe je. Ningə kadi ilə dɔne

☆ **12:19** Dətərənom 32.35 ☆ **12:20** Tər ta je 25.21-22

gin tɔgi ti mbata ɓal wongi lə Luwə al, nə mbata mər ta ki maji ki me dəw ti ndigi kadi dəw ra be. ⁶ E gine kin tɔ ə isi igəi la-mbə, tadɔ dije ki isi taai la-mbə jisi ti, əi dije ki Luwə adi-de kilə kin kadi rai. ⁷ Lo kin ti, maji kadi adi dəw ki ra ne ki sɔbi kadi adi-e. Adi la-mbə dəw ki sɔbi kadi adi-e la-mbə, adi ne ki gangi dɔsi ti dəw ki sɔbi kadi adi-e, iɓəli dəw ki sɔbi kadi iɓəli-e, ə ɔsi gon dəw ki sɔbi kadi ɔsi gone tɔ.

NDigi-naa ki yo je ki ne je

⁸ Adi kirə ne lə dəw madi to dɔsi ti al. Kirə ki kadi to dɔsi ti ɓa, kadi e kirə ndigi-naa ki kadi indigi-naa dansi ti ki yo je ki ne je par. Tadɔ dəw ki nje ndigi madine, e dəw ki ra go ndu Luwə ti ilə taga pay. ⁹ M-əl be, mbata ndu-kun je lə Luwə əl ə nə: «A uwə marim al, a təl dəw al, a ɓogi al, a ndingə ne lə madi al.» Ningə ndu-kun je kin, ki ndəgi ndu-kun je ki rangi pəti, a ingə-de me ndu-kun ti ki kare ki ə nə: «A ndigi dəw madi tə darɔi j wa be» kin☆. ¹⁰ Dəw ki nje ndigi dəw, a ra ne madi kare ki majal ki dəw madine al. Tadɔ dəw ki nje ndigi madine, e dəw ki ra go ndu Luwə ti ilə taga pay.

Kisi dɔ nja ti mba təl Kirisi

¹¹ Igəri dɔkagilo ki j-isi ti ne kin maji, kadi e dɔkagilo ki kadi indəli dɔ ɓi ti ngata. MBata dɔkagilo ki kate j-ilə-n ngirə kində meje dɔ ra maji ti lə Luwə kin, kaji e say sɔje ɓəy, nə ki ɓasine kin, kaji e rɔjeti ɓasi ngata. ¹² Lo ki ndɔ nay ngay al ngata, lo ki ti e ɓasi, ə maji kadi j-ɔsi ne ra je ki me til ti ngərangi, ə adi j-oti ne rɔ je ki kadi ji rɔi kada. ¹³ Adi pa njiyəsi e ki go rəbi ti ki maji, tə dije ki njé njiyə

☆ 13:9 Teɛ ki taga 20.13-17; Dətərənom 5.17-21; Ləbətiki 19.18

kada wangi. Kadi səi dije ki njé kuso ne kədi al nim, go kay kasi al nim, kadi səi njé kaya ki ra al nim, njé koo maji rəde al nim, njé kəl ki njé ra jangi al nim. ¹⁴ Maji kadi oti Baʔe Jəju Kirisi rəsi ti tə ne rə ləsi. Ningə kadi adi ndigi ra lə darə uwə mesi al, nə tə ii irai majal ki e ndigi ra lie.

14

Kadi dəw gangi ta də ngokone ti al

¹ Dəw ki e tō me kadi-me Kirisi ti, maji kadi uwəi-e ki rəsi ti ki kanji kadi igangi ta də ne ti ki to mee ti. ² Dəmajj ə dəw madi, aw ki kadi-me ki uso-n ne je pəti kare, ki kanji kadi mee uwe ki ta, ningə e ki nungi, ki kadi-me lie e ki tō, o mbi kam par tō. ³ Lo kin ti, səbi kadi dəw ki nje kuso ne je pəti, kidi dəw ki nje kuso ne je madi al kin al, ningə dəw ki nje kuso ne je madi al, maji kadi kidi dəw ki nje kuso ne je pəti al tō, tadə e ka Luwə uwe ki rəne ti tō. ⁴ I nə ə kadi igangi ta də njé ra kilə ti lə dəw ki rangi ə? Re uwə rəne ba ta kilə ti ə se osi nangi ka, e kin e ta lə ʔae. Ningə a uwə rəne ba taa, tadə Baʔe aw ki təgi kadi ade uwə-n rəne ba.

⁵ Dəw madi a əl ə nə ndə je madi itə naa, ə dəw ki nungi a ə nə ndə je asi-naa pəti tō. Nə maji kadi dəw ki ra ka aw ki me ki kare də ndu ti lie ki a də ti. ⁶ Dəw ki oo kadi ndə madi itə ndəgi ndə je madi kin, əl mba kəsi-n gon Luwə, ə dəw ki uso ne je pəti, uso kadi əsi-n gon Luwə tō, mbata ra oyo Luwə də ti. Taa dəw ki uso ne je pəti al ka, ra mbata kəsi-gon Luwə tō, tadə ra oyo Luwə də ti tō. ⁷ Təki rəjeti, dəw ki danje ti ki kadi isi ki dəne taa kisi ləne wa goto, taa dəw ki danje ti ki kadi oy koy ləne wa ka goto tō. ⁸ Re j-isi ki dəje taa ə e mbata lə Baʔe, a re j-oy ə

j-oy mbata lə Babe tɔ. Adi kin ə re e-n kisi ki dɔ taa, ə se e-n koy ka, je ne lə Babe. ⁹ Tado Kirisi oy, j lo koy ti mba kadi e-n Ba njé koy je ki njé kisi kəm je. ¹⁰ NGa j, ra ban ə isi gangi ta dɔ ngokɔi ti ə? Ra ban ə isi ikidi ngokɔi ə? Kare kare pəti, j-a ji tɛɛi j-ai ta kəm Luwə ti kadi a gangi ta dɔje ti. ¹¹ Tado Babe əl me Makitibi ti ləne ə nə:

«Mi Babe, təkɪ m-isi-n ki dɔm taa, m-əl səsi təkɪ:

Dije pəti a əsi məkəsɪde nangɪ nɔm ti,

Dije pəti a iləi tɔji dɔm ti✧.»

¹² Lo kin ti, dəw ki ra a idə kɔr kilə rane ki sɔbi dɔne wa nɔ Luwə ti.

¹³ Adi ji taai kəɔ ta gangi ta dɔ-naa ti. Ningə kadi isangi rəbi kadi iləi jigi nɔ ngokɔsi ti al. Iləi jigi adi tige ile, ə se aw sie adi osi me ne ki majal ti al. ¹⁴ Mgər, to ay njay ki takul Babe Jəju, təkɪ ne ki to nje goto. A re dəw madi oo kadi ne madi e ki to nje ba, to nje mbata ti lə dəwe wa kin. ¹⁵ Re ituji me ngokɔi mbata lə ne ki isi uso ningə, isi njiyə ki go rəbi ndigi-naa ti al jagi. Igɔ rɔi maji, kadi ta lə ne kuso par ə adi dəw ki Kirisi oy mbata ti lie kin aw-n tuji ti al.

¹⁶ Kadi ne ki e ne ki maji ki rəsi ti, təl ne ki kadi ndəgi dije əli ta ki majal dɔ ti al. ¹⁷ Tado kɔbe lə Luwə e ta lə ne kuso ki ne kay al, nə e ta lə ne ra ki dana, ta lə lapiya ki rənəl ki NDil ki ay njay adi dəw. ¹⁸ Dəw ki isi ra kilə lə Kirisi ki go rəbe kin, e dəw ki nje ra ne ki nəl Luwə nim, dije ndigi ta lie nim tɔ.

¹⁹ Adi ji sangi rəbi ki kadi re ki lapiya nim, rəbi ki kadi ji tɔgi naa ti me kadi-me ti nim. ²⁰ Maji kadi ituji kilə lə Luwə mbata lə ne kuso al. E ki rɔjeti kadi ne kuso je pəti dəw a uso, nə e go rəbe ti al kadi dəw uso ne ki kadi təl jigi tigə ngokɔe ile me ne ki majal

✧ 14:11 Ejay 45.23

ti. ²¹ Maje ki ngay, e kadi d̄aw uso da al nim, ay kasi al nim, kadi ra ne madi kare ki kadi tigə ngokoe ile al. ²² Kadi-me lai ki a do ti kin, ingəm tə yai no Luwə ti. Maji-kur e do d̄aw ti ki me uwe ki ta do rəbi ti lie al. ²³ Nə d̄aw ki me uwe ki ta do ne ti ki isi uso, ta ki gangi e d̄oe ti, mbata e d̄aw ki kilə rae e ki go kadi-me ti al. NGa ningə, ji gər kadi ne je pəti ki d̄aw ra-de ki go kadi-me ti al, e majal.

15

Kadi d̄aw sangi rəbi ne ki kadi adi rənəl madine

¹ J-ai ki j-awi ki t̄ogi me NDil ti, maji kadi ji gəti njé je ki ai to je, ki kanji sangi rəbi ne ki nəl meje. ² Maji kadi d̄aw ki ra danje ti sangi kadi ra ne ki nəl ngokone. Ra ne ki nəl-e ki mba maji lie kadi t̄ogi-n me ndil ti. ³ Kirisi ki d̄one, sangi ne ki nəl r̄one al, nə t̄aki Makitibi lə Luwə əl-n: «Nə taji je ki s̄obi kadi aw ki d̄oi ti, t̄əl ki d̄oe ti yo*.» ⁴ NGa ningə, ne je pəti ki ndangi me Makitibi ti d̄okagilo ti ki k̄ate kin, ndangi mba kadi tə t̄əl ne ndo mbata ti ləje. Makitibi ndo-je kadi kore me ki kuwə t̄ogi ba ləje re ki kində me do ti. ⁵ Maji kadi Luwə ki nje re ki kore me ki kuwə t̄ogi ba ra adi tasi asi-naa maji t̄aki Jəju Kirisi ndigi-n. ⁶ Lo kin ti, a ilai t̄oji do Luwə ti ki e Baw Bəbe ləje Jəju Kirisi ki me ki kare ki ndu ki kare.

Poy Ta ki Maji mbata lə dije pəti

⁷ Uwəi naa r̄o naa ti yo je ne je t̄aki Kirisi uwə-n s̄asi r̄one ti kin be, mba kadi Luwə ingə-n t̄oba. ⁸ T̄aki r̄ojeti, m-əl s̄asi, Kirisi t̄əl nje ra kilə lə *Jipi je mba kadi t̄əl-n ta ndu-kun ki Luwə un adi kade je. ⁹ Taa

* 15:3 Pa je 69.10

re mba kadi dije ki ai Jipi je al, ilai toji do Luwə ti mbata me-maji lie, taki Makitibi la Luwə əl-n ə:
 «M-a m-piti dan gin be je ti ki dangi dangi,
 Taa m-a m-osi pa m-ilə-n toji dai ti to*»

10 Ningə təl əl bəy ə nə:

«Sai gin be je ki dangi dangi, irai rənəl ki dije la Babe*»

11 Bəy to:

«ilai toji do Babe ti, sai gin be je pəti,
 Osi pa, ipiti-e-n, sai gin dije pəti*!»

12 Nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay əl to ə nə:

«Dəw ki gin koji ti la Jəse kare a re,
 E ə a i taa kadi a o be do gin be je ti ki dangi dangi,
 Ningə e to ə gin bee je kin a indai mede dəe ti*»

13 Kadi Luwə ki e nje re ki ne kində me do ti,
 adi rənəl, ki lapiya lie ta səsi biyə ti, me kadi-me ti.
 Ningə kadi togi NDil Luwə adi kində me do ti ləsi aw
 ki kəte kəte to.

Kilə la Pol

14 NGakom je, ki oji dəsi, mi ki dəm, m-gər maji,
 kadi mər ta ki maji rosi mesi, ne gər ki dum səsi
 goto, taa asi gaki kadi adi-naa ta kəji yo je ki ne je
 to. 15 Be ka, ki madi je, m-ndangi makitibi ki toge to
 m-adi səsi kadi m-ole-n mesi. Ningə m-ra be oji do
 maji ki Luwə ra səm. 16 Luwə ra adi m-un rəm m-ilə
 ko mbata kilə la Jəju Kirisi ki ro dije ti ki ai *Jipi je al.
 Ində-m ta dangi kadi m-ilə mbe Poy Ta ki Maji lie,
 kadi dije ki ai Jipi je al təli kadi-kare ki nəl Luwə,
 kadi-kare ki NDil Luwə e do ti. 17 Asi kadi m-ində
 gum me to Jəju Kirisi ti oji-n do kilə la Luwə. 18 NGA

✧ 15:9 Pa je 18.50; 2 Samiyəl 22.50 ✧ 15:10 Dətərənom 32.43

✧ 15:11 Pa je 117.1 ✧ 15:12 Ejay 11.10

ningə, re m-əl ta ɓa, m-əl ta dɔ ne ti kare ba par, adi e kun ki Kirisi un-m ra-n kilə adi dije ki əi Jipi je al təli rɔde go ndue ti kin. Kirisi ra kilə ki ta ki tam ti nim, ki kilə ram nim, ¹⁹ taa ki tɔgi ne kɔji je, ki ne je ki əti ɓəl, ki tɔgi lə NDil Luwə. Be ə, i Jorijaləm ti biti tee-n fliri ti, m-ilə mbe Poy Ta ki Maji lə Kirisi ki lo je pəti. ²⁰ Ningə m-ndigi ngay kadi m-ilə mbe Poy Ta ki Maji lo ki tɔ Kirisi ɓa ti al ɓəy par, mba kadi m-ində ngirə kilə ləm dɔ kilə ti ki dəw madi ində ngire kəte al. ²¹ Loki m-ra be kin ɓa, m-ra təkɪ Makitibi lə Luwə əl-n ə nə:
 «Dije ki dəw ilə-de mbe ta lie al a ooi-e,
 Ə dije ki ta lie osi mbide ti al, a gəri me ta kin tɔ✧.»

Kɔji ra lə Pol

²² E kin ə e ne ki ɔgi-m ta rəbi ki dəkagilo je pəti kadi m-aw rəsi ti. ²³ Nə ki ɓasine kin, m-aw ki lo madi ki kadi m-ra kilə ti go lo je ti kin al ngata. E be ə, asi ɓal ngay ɓone, m-ndingə kadi m-aw rəsi ti. ²⁴ M-a m-aw dəkagilo ti ki m-a m-aw-n Isipay ti. Tado, m-ində mem ti kadi kawm ə, m-a m-tee dəsi ti kadi m-o səsi, ningə kadi irai səm adi m-aw m-tee titi. Nə ke ə, m-a m-o səsi kadi ngure ɔr dəm ti ndəy ɓəy taa m-a m-gangi m-aw. ²⁵ Ningə ki ɓasine kin, m-isi m-aw Jorijaləm ti mba ra ki dije lə Luwə ki isi nu. ²⁶ Tado dije lə Luwə ki isi dɔnangi Masəduwan ti ki dɔnangi Akay ti uni ndude kawɪ ne kadi n-rai ki njé ndoo je ki dan dije ti lə Luwə ki isi Jorijaləm ti. ²⁷ Uni ndude rai ne kin, ningə e ne ki sɔbi kadi rai səde be wa. Tado kəte, dije ki əi *Jipi je al ingəi ne maji ki go NDil ti rɔde ti əi ki əi Jipi je, ningə ɓasine sɔbi kadi dije ki əi Jipi je al, rai ki Jipi je ki ne ki e ne

✧ 15:21 Ejay 52.15

maji læ darɔ ki to jide ti tɔ. ²⁸ Be ə, re m-ra kilə kin gine gangi, adi m-ilə kande ne kaw kin ji dije ti læ Luwə ki Jorijaləm ɓa, m-a m-aw Isipay ti ki rəbi ki dɔsi ti. ²⁹ M-gər kadi kawm ki m-a m-aw ki rəsi ti, m-a m-aw ki njangi dɔ læ Kirisi ki to mbar mbar.

³⁰ NGakom je, m-ilə dɪngəm mesi ti ki takul Babe læje Jəju Kirisi, ki takul ndigi-naa læ NDil Luwə, kadi indai rəsi naa ti səm, irai ki kəl ta ki Luwə mbata ti læm. ³¹ Əli ta ki Luwə mba kadi taa-m ji njé me nga je ti ki Jude, taa kadi tɔ kadi-kare ki m-a m-aw-n Jorijaləm kin ka, dije læ Luwə taai ki rɔnəl tɔ. ³² Lo kin ti, m-a m-aw m-tɛɛ rəsi ti ki rɔnəl, ningə re Luwə ndigi ɓa, m-a m-uwə-n kɔ rɔm rəsi ti ndəy tɔ. ³³ Kadi Luwə ki nje kadi Lapiya e naa ti səsi pəti. *Amen!

16

Kuwəji-naa

¹ M-ilə konanje Pəbe ki e diyakir dan njé kaw-naa je ti ki me ɓe ti ki Səkirə kin jisi ti✧. ² M-dəji səsi kadi uwəi-e ki rəsi ti me tɔ Babe ti, uwəi-e rəsi ti kuwə ki asi ta tɔ dəw læ Luwə. Adi rəsi, irai sie me ne je ti pəti ki aw ki ndooe, tadɔ e dəne ki ra ki dije ngay, taa mi wa ki dɔm ka ra səm tɔ. ³ Uwəi ji Piriisika əi ki Akilasi adi-mi, əi madi-kiləm je me kilə ti læ Jəju Kirisi✧. ⁴ Əi je ə uni rɔde, ilai kɔ, ajii-mi. Ningə e mi ki karm ə m-ra-de oyo al, nə e njé kaw-naa je pəti, ki əi *Jipi je al ə rai-de oyo. ⁵ Uwəi ji njé kaw-naa je ki isi me kəy ti ləde adi-mi tɔ. Uwəi ji nje ndigi læm Epaynəti adi-mi, e ə e dəw ki dɔsay ki adi mene Kirisi dɔnangi Aji ti. ⁶ Uwəi ji Mari ki e dəw ki ra kilə ngay mbata ti læsi kin adi-mi. ⁷ Uwəi ji nojim

✧ 16:1 Knjk 18.18 ✧ 16:3 Knjk 18.2

je Andironikusi əi ki Juniyasi ki əi madi dangay je ləm kin adi-mi. Əi njé kaw kilə je ki dije gəri gode maji ngay dan madide je ti, taa adi mede Kirisi nom ti wa 6əy. ⁸ Uwəi ji nje ndigi ləm me tə Ba6e ti Ampiliyatusi adi-mi. ⁹ Uwəi ji madi-kiləje me kilə ti lə Kirisi, Urbe əi ki nje ndigi ləm ki ngay Isitasi adi-mi. ¹⁰ Uwəi ji Apələsi ki e dəw ki tɔji kadi ki adi mene Kirisi ki taga kin adi-mi. Uwəi ji dije ki me kəy ti lə Arisitobul adi-mi tə. ¹¹ Uwəi ji nojim Erodiyɔ adi-mi, taa uwəi ji dije ki me kəy ti lə Narsisi ki adi mede Ba6e adi-mi tə. ¹² Uwəi ji Tirpən əi ki Tirpoji ki əi dənə je ki rai kilə lə Luwə ngay kin adi-mi, taa uwəi ji konanm Pərsidi ki e dənə ki ra kilə lə Luwə ngay tə kin adi-mi. ¹³ Uwəi ji Rupusi[☆] ki e dəw ki Luwə kəte kin adi-mi, taa uwəi ji kɔe ki e kom tə kin adi-mi. ¹⁴ Uwəi ji Asekirti nim, Piləgɔ nim, Ərməsi nim, Patirobasi nim, Ərmasi nim, ki ndəgi ngakoje je ki əi səde kin adi-mi. ¹⁵ Uwəi ji Pilologi əi ki Juli adi-mi, uwəi ji Nəre əi ki konanne adi-mi, taa uwəi ji Olimpasi ki dije lə Luwə pəti ki əi sie adi-mi tə. ¹⁶ Uwəi ji-naa kare kare ki kuwə-naa rɔ naa ti ki tɔji kadi səi ngakonaa je ki me Kirisi ti. *NJé kaw-naa je lə Kirisi pəti uwəi jisi.

Ta ki dɔbəy ti

¹⁷ NGakom je, m-ilə dingəm mesi ti kadi indəi kəm-kədi dərɔsi ɔji-n dɔ dije ki njé re ki gangi-naa dansi ti, ki nje ɓuki dije wale kadi tɔi rɔ nɛ ndo ki səi ingəi. Maji kadi ɔri rɔsi rɔde ti kɔ. ¹⁸ Tado ko dije ki be kin, isi rai kilə lə Ba6e ləje Kirisi al, nə isi rai kilə mba kandade yo. Ki kuji ta je ki tade ti, ki to-naa pe pe, ə isi ədi dije ki kəmde tijə dɔ nɛ ki majal

☆ **16:13** Mk 15.21

ti al. ¹⁹ Ki ɔji dɔsi, dije pɛti gəri təl rɔ go ta ti ləsi. Lo kin ti, m-ra rɔnəl ɔji-n dɔsi. NGA ningə m-ndigi kadi kəmsi tijə dɔ ne ki maji ti, ə kadi kəmsi ay njay kadi ɔri rɔsi kɔ me ne ki majal ti. ²⁰ Ningə Luwə ki nje re ki lapiya a rigiji dɔ *Satə gin njasi ti basine. Maji kadi me-maji lə Babe ləje Jəju Kirisi e naa ti səsi.

²¹ Madi kiləm Timote☆ uwə jisi, taa nojim je Lusiyusi nim, Jasɔ əi ki Sosipatər nim uwəi jisi. ²² Ningə mi Tərtiyusi ki nje ndangi makitibi lə Pol kin, m-uwə jisi me kində rɔ naa ti lə Babe. ²³ Gayusi☆ ki m-isi be lie uwə jisi. Erasi☆ ki e nje ngəm la ki me be bo ti ki ne uwə jisi, taa ngokoje Kartusi ka uwə jisi tɔ. [²⁴ Kadi me-maji lə Babe ləje Jəju Kirisi e naa ti səsi pəti.]

Kilə tɔji ki dɔ Babe ti

²⁵ Tɔji ki dɔ Luwə ti ki asi kadi adi səsi tɔgi ki go rəbi lə Poy Ta ki Maji lə Jəju Kirisi ki m-ilə səsi mbɛe. Ki rəbi lə Poy Ta ki Maji kin, Luwə tɛɛ ki dɔ ne ki to lo ɔyɔ ti lo kilə ngire ti nu, ²⁶ nə basine gine tɛɛ taga wangi kin. Gine tɛɛ ki taga wangi ki rɔ dije ti ki əi *Jipi je al, ki takul makitibi ki njé kəl ta ki ta Luwə ti ndangi. NDangi ki go ndu ti lə Luwə ki nje kisi biti ki nɔ ti kadi dije ki əi Jipi je al adii mede Luwə, ə kadi təli rɔde go ndue ti. ²⁷ Tɔji ki dɔ Luwə ti ki e ki karne ba ə e nje gosi, ki dəkagilo ki dəkagilo me tɔ Jəju Kirisi ti. *Amen!

☆ **16:21** Knjk 16.1-3 ☆ **16:23** Knjk 19.29; 1Kɔr 1.14 ☆ **16:23** 2Tim 4.20

KĒLƏ-MĪNDĪ KĪ SĪĠ

New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bedjond

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bedjond

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
a4f34a03-c89e-55e0-bc3f-22f7829df823